

DOĞU AKDENİZ ENERJİ JEOPOLİTİĞİ VE BÖLGESEL GÜÇ MÜCADELESİ BAĞLAMINDA SAHİLDAR DEVLETLERİN ULUSAL GÜVENLİK ALGILARI

Ömer DUMAN*

Öz

Doğu Akdeniz, stratejik konumu nedeniyle uzun zamandır jeopolitik güç mücadelelerinin odak noktası olmuştur. 20.yüzyılın son çeyreğinden itibaren Doğu Akdeniz havzasında hidrokarbon rezervlerinin keşfedilmesiyle bölgenin enerji jeopolitiği ve bölgesel güç mücadelesi çetin bir hal almıştır. Bu anlamda Doğu Akdeniz'de doğal gazın keşfedilmesi ile enerji ve bölgesel güç mücadelesinde etkili olan sahildar ve sahildar olmayan devletler Doğu Akdeniz'e yönelik dış politikalarında değişikliğe gitmişlerdir. Bu tarihten itibaren, Doğu Akdeniz'deki etkili kıyı devletleri deniz yetki alanlarını belirlemek, sondaj faaliyetleri yürütmek, doktrinler ilan etmek, zirveler düzenlemek ve doğal gaz boru hattı projeleri planlamak gibi önemli girişimlerde bulunmuştur. Böylece bu devletlerin girişimleri ile Doğu Akdeniz'de ulusal çıkarların korunması hedeflenmiştir. Öyle ki, Doğu Akdeniz'deki kıyı devletleri bölgesel çıkarlarını zedeleyecek her türlü eylemi ulusal güvenliklerine doğrudan bir tehdit olarak algılamaktadır. Doğu Akdeniz havzasındaki önemli sorunlar da kıyıdaş devletlerinin "ulusal güvenliğine tehdit" niteliğini taşımaktadır. Bu çalışma Doğu Akdeniz'deki sahildar devletlerinin dış politika kararlarında ulusal güvenliğe nasıl öncelik verdiklerini incelemektedir. Bu çalışma, ulusal güvenlik ve stratejik çıkarların Doğu Akdeniz'e kıyası olan devletlerin dış politika kararlarını temelden şekillendirdiği sonucuna varmakta ve bu devletlerin jeopolitik stratejilerine eleştirel bir bakış açısı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Doğu Akdeniz, Enerji, Bölgesel Güç Mücadelesi, Sahildar Devletler, Ulusal Güvenlik Tehdidi.*

THE NATIONAL SECURITY PERCEPTIONS OF COASTAL STATES IN THE CONTEXT OF EASTERN MEDITERRANEAN ENERGY GEOPOLITICS AND REGIONAL POWER STRUGGLE

Abstract

The Eastern Mediterranean has long been a focal point of geopolitical power struggles due to its strategic location. Since the last quarter of the 20th century, with the discovery of hydrocarbon reserves in the Eastern Mediterranean basin, the energy geopolitics of the region and the regional power struggle have become more intense.

* Doktorant, Bursa Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ortadoğu Çalışmaları Bilim Dalı, omerduman6054@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9570-4171>.

In this sense, with the discovery of natural gas in the Eastern Mediterranean, coastal and non-coastal states, which are effective in the energy and regional power struggle, have changed their foreign policies. Since then, influential coastal states in the Eastern Mediterranean have taken significant steps, such as defining maritime jurisdiction zones, conducting drilling activities, declaring doctrines, organizing summits, and planning natural gas pipeline projects. Thus, the initiatives of these states have aimed to protect national interests in the Eastern Mediterranean. Coastal states in the Eastern Mediterranean perceive any action undermining their regional interests as a direct threat to national security. In addition, important problems in the Eastern Mediterranean basin also constitute a “threat to the national security” of the coastal states. This study examines how coastal states in the Eastern Mediterranean prioritize national security in their foreign policy decisions. This study concludes that national security and strategic interests fundamentally shape the foreign policy decisions of Eastern Mediterranean coastal states, offering a critical perspective on their geopolitical strategies.

Keywords: Eastern Mediterranean, Energy, Regional Power Struggle, Coastal States, National Security Threat.

Giriş

Akdeniz; Avrupa, Afrika ve Asya kıtalarını birbirine bağlayan büyük bir havzayı teşkil etmektedir. Tarihsel süreç içerisinde Akdeniz bölgesi beyliklere, devletlere ve imparatorluklara ev sahipliği yapmıştır. Bu anlamda küresel siyasette Akdeniz ve özelde Doğu Akdeniz’in jeopolitik¹ konumu büyük önem arz etmiştir. Diğer taraftan Akdeniz; sömürgeci devletlerin birbirleriyle mücadele içerisinde olduğu jeostratejik² bir coğrafya olmuştur. Akdeniz’de tarım, deniz taşımacılığı, ticaret, sanayi ve son zamanlarda enerjinin varlığı üzerinde bölgesel ve küresel aktörler arasında rekabet kızışmaya başlamıştır. Özellikle Akdeniz’in doğusunda bu rekabet, günümüzde daha çetin olmuştur.

Doğu Akdeniz, 1869 yılında Süveyş Kanalı’nın açılması (Wilson, 1939, s. 380) ile üç kıtanın kalbi haline gelmiştir. Süveyş Kanalı Avrupa ve Afrika kıtasından Asya kıtasına ya da Asya’dan Avrupa ve Afrika kıtasına ulaşım ve ticaretin kısa sürede yapılmasına olanak sağlamıştır. Bu minvalde kıtalar arasında siyasi, diplomatik, ekonomik ve kültürel etkileşim de ivme kazanmıştır. Doğu Akdeniz’in jeopolitik konumu, 20.yüzyılın ilk çeyreğinde Ortadoğu ve Doğu Akdeniz devletlerinde keşfedilen petrolün deniz

¹ Çalışmanın genelinde Doğu Akdeniz’in ve enerjinin jeopolitik önemine değinilmiştir. “*Jeopolitik, coğrafi ortamlarına entegre edilmiş siyasi olayların teorisi olarak ifade edilmektedir.*” (Hagan, 1942, s. 484). Başka bir deyişle “*Dünyadaki güç dağılımında coğrafi ve diğer faktörler arasındaki ilişki*” olmaktadır (Sprout, 1954, s. 19).

² “*Jeopolitiğin bir alt dalı olup siyasi, ekonomik, kültürel ve askeri gerekçe ve hedefleri kısıtlayan veya destekleyen coğrafi koşulları inceler.*” (Salihoğlu, 2020, s. 58).

taşımacılığı ile Avrupa kıtasına nakledilmesinde önemli rol oynamıştır. Buna karşılık Doğu Akdeniz, 20.yüzyılın son çeyreğinde hidrokarbon (petrol ve doğal gaz bileşeni) rezervlerinin keşfedilmesi ile küresel siyasetin gündemine yerleşmiştir. Doğu Akdeniz'in enerji jeopolitiği³ ve bölgesel güç mücadelesi⁴ 2000'li yıllardan itibaren önem arz etmeye başlamış ve bu noktada Doğu Akdeniz siyasetinde yer almak isteyen sahildar ve sahildar olmayan bölgesel ve küresel devletler politika değişikliğine gitmiştir.

Doğu Akdeniz'in sahildar devletleri⁵, 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuk Sözleşmesi'nde (BMDS)⁶ belirtilen deniz yetki alanların sınırlandırması hükümlerine binaen kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeler (MEB)⁷ ilan etmiştir. Kimi sahildar devletler de kıyıları karşısında yer alan diğer kıyıdaş devletlerle MEB anlaşmaları imzalamıştır. Sahildar devletler deniz yetki alanlarında hidrokarbon kaynaklarını arama ve çıkarma ve balıkçılık faaliyetlerini icra etmeyi amaçlamıştır. Ne var ki kimi sahildar devletler, bir başka devletin deniz yetki alanlarını ihlal ederek sondaj faaliyetlerini yürütmektedir. Bu ve benzeri gelişmeler Doğu Akdeniz'in sahildar devletleri arasında ulusal güvenlik sorunlarını tetiklemektedir.

Yukarıda belirtilen gelişmeler ışığında Doğu Akdeniz'in sahildar devletleri arasında ulusal güvenlik sorunları ortaya çıkmıştır. Bu durum, bölge devletleri arasında sıcak çatışmaların yaşanmasına da yol açmıştır. Bir başka deyişle deniz yetki alanlarında olduğu gibi bölgesel sorunlar ve bölgesel güç mücadelesi de ulusal güvenlik problemlerini artırmaktadır. Bu durumdan en çok etkilenen bölgesel devletler arasında Türkiye, Filistin, Lübnan, Suriye, Libya ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) olmaktadır. Çeşitli örnekler vermek gerekirse İsrail; Hamas ve Lübnan Hizbullahı'nı ulusal güvenliğine tehdit olarak görmektedir. Aynı şekilde hem Yunanistan

³ “*Mel Conant*’ın ‘enerji jeopolitiği’ tanımı; ‘*kaynakların konumunun devletlerin politikaları üzerindeki etkisi*’ şeklindedir.” (Skeet, 1996, s. 265). “*Enerji jeopolitiği ağırlıklı olarak petrol, kömür ve doğal gaz rezerv bölgeleri, söz konusu kaynakların taşınmasında kullanılan transport coğrafyası ve ilgili enerji kaynaklarının talep coğrafyasına odaklanmaktadır.*” (Sevim, 2012, s. 4381).

⁴ Uluslararası hukuk kişisi olan devletler, belirli bir bölgede siyasal, ekonomik, askeri, diplomatik, enerji vs. alanlarında önemli bir güce sahip olmayı amaçlar.

⁵ Doğu Akdeniz'in sahildar devletler: Türkiye, GKRY, KKTC, Suriye, Lübnan, İsrail, Filistin, Mısır, Libya ve Yunanistan (sahip olduğu adalardan ötürü).

⁶ “*Deniz Hukuku Sözleşmesi*” olarak da anılan BMDHS, taraf devletlerin deniz çevresine ilişkin hak ve yükümlülüklerini tanımlayarak denizler ve okyanuslar için yasal çerçeveyi belirleyen uluslararası bir sözleşmedir. Temel işlevleri, denizlerin barışçıl kullanımını teşvik etmek, deniz kaynaklarının kullanımını düzenlemek ve canlı kaynakların korunmasını ve deniz çevresinin korunmasını teşvik etmektir.” (CURTIS, 2024).

⁷ “*Münhasır ekonomik bölge, bir kıyı devletinin karasuları esas çizgisinden başlayarak 200 mile kadar varan ve karasuları dışında kalan su tabakası ile deniz yatağı ve onun toprak altında bu kıyı devletine münhasır ekonomik haklar ve yetkiler tanıyan deniz alanıdır.*” (Pazarcı, 2018, s. 309).

Türkiye’yi hem de Türkiye Yunanistan’ı Doğu Akdeniz’de ulusal güvenliğine tehdit olarak görmekte, aynı durum KKTC ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) için de geçerlidir. Mısır, Libya’da BM tarafından tanınan Trablus merkezli Ulusal Mutabakat Hükümeti’ni (UMH) ulusal güvenliğine tehdit olarak görmekte ve Tobruk merkezli Hafter güçlerine siyasi, diplomatik, iktisadi, istihbarat ve askeri desteklerde bulunmaktadır.

Çalışmanın temel hipotezini detaylandırmak gerekirse; Doğu Akdeniz’e kıyısı olan devletlerin bölgeye yönelik tutumları farklılık göstermektedir. Kıyı devletleri deniz yetki alanlarının belirlenmesinde bir başka kıyı devleti ile iş birliği yaparken, bölgesel sorunlarda tamamen farklı dış politika çıktılarına sahip olabilirler. Ancak belirtilmelidir ki, bölgesel sorunlar Doğu Akdeniz’deki siyasi, ekonomik, diplomatik ve askeri dengeleri önemli ölçüde sarsmaktadır. Çalışmanın temel sorusu ise Doğu Akdeniz siyasetinde sahildar devletlerin ulusal güvenlik algılarının belirlenmesinde hangi saikler etkili olmuştur? Bu anlamda çalışmanın temel hipotezi bu soru minvalinde tahlil edilmiştir.

Çalışmada metodolojik olarak karşılaştırmalı dış politika analiz yöntemine başvurulmuştur. Karşılaştırmalı dış politika analizi ile Doğu Akdeniz’de sahildar devletlerinin dış politikada karşılaştığı ulusal güvenlik tehditleri karşılaştırmalı olarak tahlil edilmiştir. Çalışmada geniş literatür taraması yapılmış ve İngilizce ve Türkçe eserler, makaleler, bilimsel köşe yazıları (blog yazıları) ve ulusal/uluslararası haber ajansların haberlerinden yararlanılmıştır. Son tahlilde, akademik ve bilimsel yazılar arasında tasnifler yapılmış ve çalışmada bu bilgiler kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan her kaynağın bilgileri verilmiş ve kaynakçası da belirtilmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde Doğu Akdeniz’in stratejik önemi ve güvenliğine değinilmiştir. İkinci bölümde Doğu Akdeniz’de sahildar aktörlerin dış politika analizi yapılmıştır. Üçüncü bölümde ise Doğu Akdeniz’de ulusal güvenliğe vurgu yapan sahildar devletler mercek altına alınmıştır. Bu noktada birinci bölüm çalışmanın temel yapısını oluşturmaktadır. İkinci bölüm çalışmanın gelişim parametrelerini içermektedir. Üçüncü bölüm ise çalışmanın nihai sonuçlarını kapsamaktadır. En nihayetinde üçüncü bölüm; birinci ve ikinci bölümün sonuçlarını kendi içerisinde muhafaza etmektedir.

Çalışmada konu sınırlandırılmasına gidilmiştir. Şöyle ki çalışmada Doğu Akdeniz perspektifinden enerji jeopolitiği ve bölgesel güç mücadelesi araştırılmış, ancak bölge (sahildar) devletleri ile sınırlı kalmıştır. Öyle ki enerji jeopolitiğinde ve bölgesel güç mücadelesinde aktif olarak yer alan bölge dış aktörlerin (sahildar olmayan devletler) dış politika tutumlarına değinilmemiştir. Ancak kısaca bölge dışı aktörlerinin bölge devletleri üzerindeki etkisine değinilmiştir. Çalışmanın özgünlüğü; Doğu Akdeniz’de

sahildar devletlerin dış politikalarında ulusal güvenlik algıları⁸ siyasi, ekonomik, ulaşım, enerji, uyumsuzluklar, stratejik ortaklık ve iş birliği minvalinde değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın literatüre katkısı ise Doğu Akdeniz siyasetine yönelik yapılacak çalışmalara kaynak olması ve sahildar devletlerin ulusal güvenlik algıları hakkında eleştirel ve analitik bir yaklaşım sunmasıdır.

1. DOĞU AKDENİZ’İN STRATEJİK ÖNEMİ VE GÜVENLİĞİ

“*Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*” isimli eserinde Fernand Braudel’e göre “*Akdeniz karalar arasında ve onlar etrafında sıkıştırılan bir deniz olarak kendini tanımlamaktadır*” (Braudel, 1989, s. 3). Akdeniz; tarihsel süreç içerisinde Batı ve Doğu medeniyetinin kesiştiği bir kavşak olmuş ve güç mücadelesi, iş birliği, mal ve kültür ticareti, siyasi ve askeri rekabetin ivme kazandığı bir bölge olmuştur. Akdeniz tarihteki en önemli otoyol olmuştur (Roucek, 1953, s. 347). Ancak Akdeniz’in siyasi tarihe bakıldığında çok fazla karışıklığın/uyumsuzluğun yaşandığı ve dünyanın merkezi olma özelliği ile stabil olmayan bir iç deniz vasfına sahip olmuştur (Yıldız ve Yaşar, 2012, s. 13). En nihayetinde Akdeniz; Afrika, Avrupa ve Asya kıtasının birleştirici konumundadır.

Akdeniz; tarih boyunca birçok özelliği ile küresel siyasetin odak merkezi haline gelmiştir. Akdeniz; 18.yüzyıl öncesinde tarımın en yoğun olduğu bölge olmuş ve bu tarihten sonra sanayinin gelişmesi ile büyük önem arz etmiştir. 20.yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren petrolün varlığı ile Akdeniz’in jeopolitik önemi artmıştır. 20.yüzyılın son çeyreğinden itibaren Akdeniz’in doğusunda doğal gaz rezervleri keşfedilmiştir. Böylece Akdeniz’in doğusunda enerji, ulaşım ve ticaret minvalinde küresel ve bölgesel güç mücadelesine dair siyasi, diplomatik, ticari ve askeri girişimler ivme kazanmıştır.

Doğu Akdeniz, üç kıtanın kavşak noktasında yer almaktadır. Kıyıdaş ve kıyıdaş olmayan devletler tarafından Doğu Akdeniz’de deniz taşımacılığı yapılmaktadır. Doğu Akdeniz’de deniz taşımacılığı ile Asya ve Ortadoğu petrolü Avrupa kıtasına nakledilmektedir. 1869 yılında Süveyş Kanalı’nın açılması ile Doğu Akdeniz’de ticari gemiler büyük bir işlevselliğe sahip olmuştur. Tarihsel süreçte bakıldığında 1869 yılında Süveyş Kanalı’nın açılması ile gemi ve tanker taşımacılığı iki kıta arasında etkileşimi sağlanmıştır. Doğu Akdeniz’de Süveyş Kanalı’nın açılışı ile denizcilik dünyasında devrim niteliğinde gelişmeler yaşanmıştır. 19.yüzyılının sonundan itibaren bu kanalın varlığından ötürü denizcilik sektöründe büyük değişiklikler meydana gelmiştir (Fletcher, 1958, s. 556). Başka bir deyişle

⁸ Güvenlik algısı; uluslararası aktör olan devletlerin gerek dışardan gerekse de içeriden gelen siyasal, ekonomik, askeri, nükleer, çevre, kültürel vs. tehditlerdir. Bu tehditlere karşı devletler tüm yetenekleri ile harekete geçer.

1869 yılında Süveyş Kanalı'nın açılması ile küresel ticaretin canlanmasına neden olmuştur. Telci ve Yorulmaz'a göre “*Süveyş Kanalı'nın 1869'da açılmasıyla birlikte Akdeniz, küresel ticaretin en önemli geçiş güzergâhlarından birisi haline gelmiştir. Ortadoğu ile Avrupa arasındaki deniz taşımacılığının da vazgeçilmez rotası olan Akdeniz, bu özellikleri nedeniyle hem bölgesel hem de küresel aktörlerin ilgisini çekmiştir.*” (Telci ve Yorulmaz, 2020, s. 7).

Akdeniz'de üç büyük ada içerisinde yer alan Kıbrıs Adası, Doğu Akdeniz'in güvenliği için hayati bir rol oynamaktadır. Kıbrıs Adası, tarih boyunca Doğu Akdeniz'de güçlü devlet/imparatorlukların hâkimiyetine girmiştir. Osmanlı İmparatorluğu Akdeniz'deki topraklarının güvenliği için 1571 yılında Kıbrıs Adası'nı hâkimiyeti altına almıştır. Daha sonra Osmanlı'nın zayıflanan gücünden yararlanmak isteyen İngiltere, 1878 yılında Kıbrıs Adası'nı kiralamıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı'nın Almanya'nın yanında savaşa girmesini fırsat bilen İngiltere, 1914 yılında Kıbrıs Adası'nı ilhak etmiştir (Salihoğlu, 2020, s. 28). İngiltere'nin kiraladığı ve daha sonra da ilhak ettiği Kıbrıs Adası'na yönelik temel hedefi; Ada'nın jeopolitik ve jeostratejik konumundan yararlanmak ve Asya ve Afrika'daki sömürgelerinin güvenliğini sağlamak olmuştur.

Doğu Akdeniz siyasetinin gelişmesinde siyasi, ekonomik, kültürel, ulaşım ve enerji konuları önemli rol oynamaktadır. Bu saikler, Doğu Akdeniz'in kıyıdaş ve kıyıdaş olmayan devletlerinin dış politikalarını belirlemiştir. Geline nokta Doğu Akdeniz'de hidrokarbon kaynaklarının keşfedilmesiyle siyasi, ekonomik ve askeri ilişkiler yeniden şekillenmiştir. Doğu Akdeniz'de ilk doğal gaz keşfi 1969 yılında Phillips Petroleum tarafından Mısır açıklarında yapılmıştır (Oil Price, 2017). Doğu Akdeniz'de doğal gaz keşfedilmesiyle beraber enerji jeopolitiği ekseninde iş birliği ve ittifaklar ortaya çıkmıştır

Doğu Akdeniz'in bölgesel güç mücadelesinde birçok sahil devlet bulunmakta ve Doğu Akdeniz'de farklı dış politika tercihlerine sahiptir. Kıyıdaş devletler ulusal çıkarları ve güvenlikleri ekseninde farklı cephe/ittifaklar içerisinde konumlanmaktadır. Doğu Akdeniz siyasetinde kıyıdaş olmayan bölgesel ve küresel aktörler de yer almaktadır. Bu aktörler: Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Katar, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Çin, Rusya, Avrupa Birliği (AB), Fransa, İtalya ve İngiltere'dir (Pirinççi, 2021, s. 40). Bu devletler, Doğu Akdeniz'in sahil devletleri ile iş birliği içerisinde ve enerji şirketleri vasıtası ile hidrokarbon kaynaklarını arama ve çıkarma çalışmalarını icra etmektedir. Şekil 1'de Doğu Akdeniz'e kıyaslı olan devletler verilmiştir.

Şekil 1. Doğu Akdeniz’e Kıyısı Olan Ülkeler

Kaynak: BBC News Türkçe, 2019

Yukarıdaki bilgiler ışığında, Doğu Akdeniz denklemi çok aktörlü ve çok katmanlı bir oluşuma sahiptir. Bu durum, Doğu Akdeniz'in stratejik öneminden kaynaklanmaktadır. Doğu Akdeniz'in stratejik önemi sahildar devletler için hayati bir rol oynadığı gibi sahildar olmayan devletler için de stratejik bir boyutu vardır. Doğu Akdeniz siyasetinde sahildar devletlerin amaçları arasında bölgedeki sorunlar karşısında ulusal güvenliklerini sağlamak ve olası güvenlik tehditlerini ortadan kaldırmaktır. Sahildar olmayan devletlerin Doğu Akdeniz'e yönelik hedeflerinden biri (ve en önemlisi) ekonomik saikler doğrultusunda enerji kaynaklarına sahip olma arzudur. Bunun temel nedeni ise enerjide dışa bağımlılığı azaltmaktır.

Doğu Akdeniz enerji jeopolitiğinde hemen hemen tüm kıyıdaş devletler hidrokarbon kaynaklarını arama ve çıkarma faaliyetlerini yürütmektedir. Kıyıdaş devletlerin Doğu Akdeniz'de temel hedeflerinden biri; ulusal çıkarlar ve ulusal güvenlik bağlamında kendi deniz yetki alanlarında hidrokarbon kaynaklarını daha düşük maliyetle çıkartmaktır. 20.yüzyılın son çeyreğinden itibaren Doğu Akdeniz'de GKRY, Filistin, İsrail ve Mısır kayda değer petrol ve doğal gaz keşfetmiştir (Akan, 2024, s.86; Samuel Helfont, 2021, s. 1). Bu durum, diğer sahildar devletlerin iştahını kabartmış ve kendi deniz yetki alanlarında arama ve sondaj çalışmalarını artmasına neden olmuştur. Doğu Akdeniz'de GKRY, Lübnan ve Yunanistan gibi sahildar devletler kendi deniz yetki alanlarında hidrokarbon kaynaklarını arama ve sondaj çalışmaları için yabancı enerji şirketlerine ruhsatlar vermiştir (Gürdeniz, 2023, s. 98; Reuters, 2019). Bu şirketler, ilan edilen MEB alanlarında faaliyetler icra etmektedir. Bundan ötürü Doğu Akdeniz'inin enerji jeopolitiğine bölgesel ve küresel aktörler enerji şirketleri vasıtasıyla dâhil olmaktadır.

Doğu Akdeniz'de bölgesel güç mücadelesi giderek daha fazla enerji jeopolitiği üzerinde şekillenmekte ve bu anlamda deniz gücünün önemi ortaya çıkmaktadır. Amerikalı deniz stratejist Alfred Thayer Mahan, “deniz gücünün kullanımı ve kontrolünün, dünya tarihinde önemli bir faktör” olduğunu ileri sürmektedir (Mahan, 2003, s. 16). Buna yönelik Mahan'ın başka bir ifadesi ise “deniz gücünün tarihi, deniz ile muhteşem bir halk ortaya koyma eğiliminde olan herkesi en geniş şekilde kucaklarken, çoklukla askeri bir

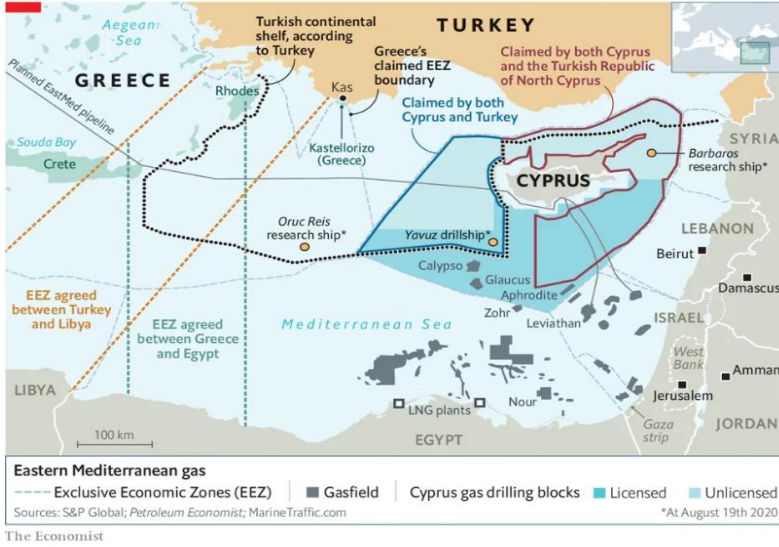
tarihtir.” (Mahan, 2003, s. 21). Özellikle Barbaros Hayrettin Paşa’ya atfedilen “*denizlere hâkim olan cihana hâkim olur*” (Dervişoğlu, 2023; Kaymal, 2017) perspektifinden hareket eden küresel aktörler Doğu Akdeniz siyasetinde pro-aktif bir politika izlemektedir. Hatipoğlu’na göre Doğu Akdeniz’de güç mücadelesi kapsamında; “...*öncelikli olarak bölgedeki enerji kaynakları üzerindeki rekabet ve deniz yetki alanlarının paylaşımına ilişkin tartışmalar akla gelmektedir.*” (Hatipoğlu, 2021, s. 32).

Doğu Akdeniz’deki aktörlerin hedefleri arasında küresel ticareti ele geçirmek, askeri faaliyetlerini daha da artırmak, mallarını uluslararası pazarlara ulaştırmak, müttefik olarak gördükleri ülkeler ile ilişkilerini geliştirmek ve sömürgeci anlayışlarını devam ettirmektir. Bu noktada bu aktörler, Doğu Akdeniz siyasetinde yer almak ve bölgenin stratejik konumundan yararlanmayı tercih etmektedir. Ancak belirtilmelidir ki, bölgesel ve küresel aktörlerin tüm dikkatlerini bu bölgeye çevirmesi ve birbirinden farklı dış politika amaçlarına sahip olmalarından kaynaklı olarak Doğu Akdeniz’de ulusal ve uluslararası güvenlik sorunları bulunmaktadır. Öyle ki, aşağıdaki başlıklarda bu sorunlara yönelik analizler yapılmıştır. Doğu Akdeniz’in temel motivasyonlar çerçevesinde kıyıdaş/sahildar aktörlerinin dış politikalarına değinilmesi önem arz etmektedir.

2. DOĞU AKDENİZ’DE SAHİLDAR DEVLETLERİN DİŞ POLİTİKASI

Dış politikanın belirlenmesinde devletlerin dışa yönelik tutum, davranış ve stratejileri etkili olmaktadır. Bu anlamda dış politika yapım sürecinde birçok parametre söz konusudur. Joshua S. Goldstein ve Jon C. Pevehouse’nun kaleme aldığı “*Uluslararası İlişkiler*” eserinde dış politika yapımına şu şekilde değinilmiştir: “*devletler, dış politika oluşturmak ve uygulamak için çeşitli örgütsel yapılar ve işlevsel ilişkiler kurar.*” Goldstein ve Pevehouse dış politika çıktıları ile ilgili analizine göre “*dış politika çıktıları, çeşitli analiz düzeylerindeki çoklu etkilerden doğar. Bu çıktılar, bireysel karar alıcılara, onların içerisinde çalıştığı toplum ve hükümetin türüyle eylemlerin uluslararası ve küresel bağlamına bağlıdır.*” (Goldstein ve Pevehouse, 2021, ss. 206-207). Uluslararası ilişkilerde dış politika çıktısı, devletlerin dış politika tutumunda etkileşim oluşturulmasına olanak sağlamaktadır. Doğu Akdeniz’e yönelik bölgesel ve küresel aktörlerin dış politikası; ulaşım, ticari ve enerji saikler üzerinde şekillenmektedir. Buradan hareketle bölgesel ve küresel güçlerin Doğu Akdeniz politikası, ulusal çıkarlar bağlamında karar alıcıların birbirleriyle kurdukları ilişkiler çerçevesinde şekillenmiştir. Bu durum, Şekil 2’de ayrıntılı olarak verilmiştir.

Şekil 2. Doğu Akdeniz’de MEB Alanları ve Doğal Gaz Sahaları

Kaynak: The Economist, 2020

Şekil 2’de Doğu Akdeniz’de sahildevletlerin MEB alanları, iddia ettikleri deniz yetki alanları, keşfedilen doğal gaz sahaları belirtilmiştir. Bu kapsamda, Doğu Akdeniz kıyıdaş devletlerinin dış politikalarında etkili olan tutum ve davranışlar analiz edilecektir. Ancak belirtilmelidir ki 2020 tarihli Şekil 2, 2025 yılı itibariyle güncel bilgi ve verileri kapsamaktadır. Aşağıdaki başlıklarda sık sık Şekil 2’ye atıp yapılmış ve çalışma boyunca büyük önem arz etmektedir.

2.1. Mısır’ın Doğu Akdeniz Politikası

Doğu Akdeniz bölgesi önemli hidrokarbon kaynaklarına ev sahipliği yapmaktadır. Doğu Akdeniz’de enerji kaynaklarını arama ve çıkarma çalışmalarını yapan sahildevletlerinden biri Mısır olmaktadır. Mısır’ın Doğu Akdeniz politikasında temel motivasyonlar; deniz yetki alanları, ulusal çıkarlar, ulaşım hatları, LNG terminalleri, ticaret, ulusal güvenlik ve enerji kaynaklarıdır. Bu çerçevede 1969 yılında Phillips Petroleum Şirketi tarafından Mısır açıklarında doğal gaz keşfedilmiştir. Geline nokta Mısır 1969’da Abu Qir sahası ile açık deniz gazının keşfine öncülük etmiştir (Oil Price, 2017; Karbuz, 2012).

1969 yılından itibaren Mısır’ın hidrokarbon kaynaklarını arama ve çıkarma faaliyetleri hız kazanmıştır. Mısır, Doğu Akdeniz’de petrol keşfetmek için 1979 tarihli Mısır-GKRY İşbirliği Antlaşması’nı imzalamıştır. Ancak Türkiye’nin karşı çıkması ve BM’nin devreye girmesi ile GKRY bu antlaşmadan çekilmiştir (Yıldız ve Yaşar, 2012, s. 167). Ne var ki, Doğu Akdeniz’de deniz yetki alanlarını belirleme ve hidrokarbon kaynaklarını arama ve çıkarılmasında Mısır ve GKRY’nin iş birliği arayışları devam

etmiştir. 17 Şubat 2003 tarihinde GKRY ile Mısır Arap Cumhuriyeti arasında Münhasır Ekonomik Bölgenin (MEB) Sınırlandırılmasına İlişkin Anlaşma imzalanmıştır (Delimitation Treaties Infobase, 2004). Şekil 2’de 2003 tarihli Mısır-GKRY MEB sınırları gösterilmiştir.

2003 tarihli Mısır-GKRY MEB Anlaşma ile Mısır ve GKRY, Doğu Akdeniz’de ortak iş birliğine dayalı hidrokarbon kaynaklarını arama, sondaj çalışmalarını ve balıkçılık faaliyetlerini icra etmiş olacaktır. Öte taraftan Doğu Akdeniz’de İsrail (2009 yılında Tamar ve 2010 yılında da Leviathan) ve GKRY’nin (2011 yılında Afrodit) doğal gaz sahalarını keşfetmesi ile faaliyetlerini hızlandıran Mısır, 2015 yılında Zohr sahasında önemli miktarda doğal gaz keşfetmiştir (Telci, 2020, s. 188). Şekil 2’de Mısır’ın Zohr sahası belirtilmiştir.

6 Ağustos 2020 tarihinde Mısır, Yunanistan ile gelecek vaat eden petrol ve doğal gaz rezervleri içeren MEB Antlaşması imzalamıştır (Acer, 2020, s. 15; Mourad, 2020). Şekil 2’de 2020 tarihli Mısır-Yunanistan MEB sınırları verilmiştir. Mısır, sahip olduğu iki doğal gaz boru hattı ve LNG (sıvılaştırılmış gaz) terminalleri ile Doğu Akdeniz denkleminde yer almaktadır. Geline nokta, Mısır’ın bu girişimleri ile Doğu Akdeniz’in bölgesel güç mücadelesinde ve enerji jeopolitiğinde cephe/ittifakların oluşmasına zemin hazırlanmıştır.

2.2. İsrail’in Doğu Akdeniz Politikası

İsrail’in Doğu Akdeniz denkleminde sadece enerji üzerinde siyaset izlediğini söylemek yanlış olacaktır. Bu minvalde Haydar Oruç “*İsrail ve Filistin’in Doğu Akdeniz Politikası*” isimli makalesinde şu değerlendirmeyi yapmaktadır: “*Kuşkusuz İsrail’in yürüttüğü Doğu Akdeniz siyasetinin sadece enerji odaklı olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira dış ticaretinin % 90’dan fazlasını deniz yoluyla yapan İsrail için Doğu Akdeniz her şeyden önce dünyaya açılan kapı mahiyetindedir*” (Oruç, 2020, s. 205).

Doğu Akdeniz’in sahildevleti olan İsrail, bölgede pro-aktif bir dış politika izlemektedir. Şöyle ki 20.yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Filistin topraklarına kitlesel bir şekilde göç eden Yahudiler, 14 Mayıs 1948 tarihinde İsrail Devleti’ni ilan etmiştir (Armaoğlu, 2019, s. 99). Akabinde Doğu Akdeniz’in sahildevletleri olan Mısır, Suriye ve Lübnan gibi Arap devletleri İsrail ile savaşmışlar, ancak bu devletler İsrail karşısında büyük yenilgi almıştır (Armaoğlu, 2007, ss. 483-501/701-725). Böylece İsrail, Ortadoğu ve Doğu Akdeniz’de “*yenilmez*” bir devlet olarak uluslararası sistem içerisinde yer almıştır. İsrail’in Doğu Akdeniz’deki hidrokarbon arama ve çıkarma faaliyetleri 1960 yılında başlamıştır (Gardosh vd., 2008). Bu tarihten sonra İsrail, hidrokarbon kaynaklarını arama ve sondaj çalışmalarını devam ettirmiştir. İsrail, 1970 yılının ikinci çeyreğinden 1980 yılının ikinci çeyreğine kadar arama çalışmalarında başarılı olmuş ve Sina kıyılarında birkaç doğal gaz kuyusu keşfetmiştir. Dahası Isramco, 1980’lerin sonundan 1990’ların sonuna kadar İsrail açıklarında doğal gaz kuyuları açmıştır

(Gardosh vd., 2008). İsrail, 1999-2000 yılları arasında Levant havzasında olan Aşkelon ve Gazze sahillerinde kayda değer doğal gaz keşfetmiştir (Gardosh vd., 2008).

İsrail'in 2000'lerden sonra Doğu Akdeniz'in bölgesel güç mücadelesinde ve enerji jeopolitiğinde artan faaliyetleri 2009 yılında ayyuka çıkmıştır. İsrail, sırasıyla 1999'da Noa sahasında 1.4, 2000'de Mari-B sahasında 25, 2009'da Dalit sahasında 14.1, 2011'de Dolphin sahasında 2.2, 2012'de Shimshon sahasında 8.4 ve 2013'te Kariş sahasında 50.9 milyar metreküp rezerv miktarı olarak doğal gaz keşfetmiştir. Bu keşifler miktar olarak oldukça düşük kalmıştır, ancak 2009 yılında İsrail, Tamar sahasında 283 milyar metreküp değerinde doğal gaz keşfetmiştir. Bunun yanı sıra İsrail, 2010 yılında da Leviathan sahasında 509 milyar metreküp değerinde doğal gaz keşfetmiştir (Yorulmaz ve Demirdöğen, 2020, s. 24).

İsrail, Doğu Akdeniz'in bölgesel güç mücadelesinden ve enerji jeopolitiğinde ortak hareket etmek için 17 Aralık 2010 tarihinde GKRY ile MEB Anlaşması imzalamıştır (Gürel vd., 2013, s. 16; Acer, 2020, s. 15). Şekil 2'de 2010 tarihli İsrail-GKRY MEB sınırları belirtilmiştir. Böylece İsrail, Doğu Akdeniz'de ortak hareket edebilme kabiliyeti ortaya koymuş ve GKRY ve doğrudan AB ile iş birliği içerisinde olmuştur.

2.3. Filistin'in Doğu Akdeniz Politikası

Doğu Akdeniz'in sahildevleti olan Filistin'in uluslararası toplum tarafından devlet olarak tanınmaması hasebiyle uluslararası arenada Doğu Akdeniz dış politikası oldukça sınırlıdır. Filistin'in İsrail devleti tarafından ablukaya alınması sebebiyle belirgin bir Doğu Akdeniz politikası yoktur. Öyle ki, Filistin topraklarının büyük bir bölümü İsrail tarafından işgal edildiği için Doğu Akdeniz ile birleşen tek güzergâhı ise Gazze Şeridi'dir. İsrail-Filistin meselesinde çözümsüzlük siyaseti hâkim olması hasebiyle 1967 yılından 2005 yılına kadar Gazze İsrail'in işgali altında kalmıştır (Oruç, 2020, s. 227).

2006 yılından itibaren Gazze'nin yönetimi Hamas tarafından idare edilmeye başlamıştır. Hamas'ın idaresinden önce Gazze Şeridi'nde Filistin'in Doğu Akdeniz politikasında hidrokarbon kaynaklarını arama ve çıkarma çalışmaları olmuştur. 1999 yılından Filistin yönetimi, Gazze Şeridi'nin kıyılarında 25 yıllık arama ruhsatını yabancı şirketlere vermiştir. Filistin yönetimi tarafından verilen ruhsatın yüzde 90'ı British Gas Şirketi'ne (BG) ve yüzde 10'u da Atina merkezli Consolidated Contractors Company'ya (CCC) verilmiştir (Henderson, 2014, s. 1).

BG Grubu, Gazze Şeridi'nde aralıksız olarak arama ve sondaj çalışmalarını icra etmiştir. En nihayetinde 2000 yılında BG Grubu, Gazze deniz sahasında 36 kilometre açıkta ve 600 metre derinlikteki sularda doğal gaz keşfetmiştir (Sukkarieh, 2024, s. 3). Bu noktada, 2000 yılında Gazze Marine'de keşfedilen doğal gaz miktarı 28.3 milyar metreküp ve üretim yılı ise 2017 olmuştur (Yorulmaz ve Demirdöğen, 2020, s. 24).

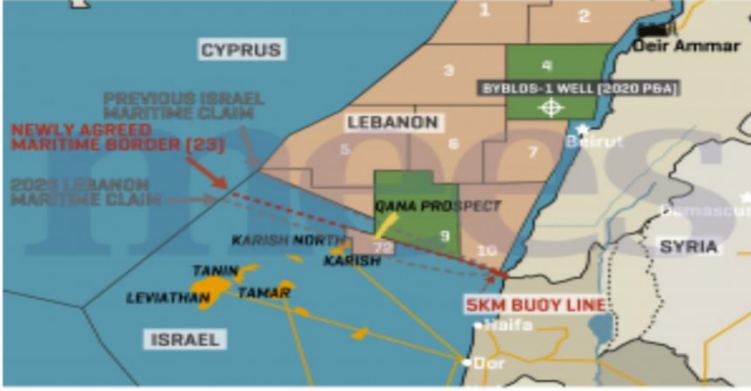
Filistin'in işgal altında olması ve Doğu Akdeniz'de çok az deniz sınırı olması hasebiyle bölgeye yönelik dış politika yönelimi ve vizyonu sınırlı kalmaktadır. Hamas'ın 7 Ekim 2023 tarihinde İsrail'e saldırması (Livni ve Gupta, 2023) ile İsrail saldırgan bir tutum sergileyerek Gazze'yi savaş alanına çevirmiş ve 45 binin üzerinde Gazzeli öldürülmüştür (Canik vd., 2024). İsrail, saldırgan tutumu ile Gazze Şeridi'nin birçok bölgesini de işgal etmiştir. İsrail'in bu saldırısında nihai hedeflerinden biri de Gazze Şeridi'ni ele geçirmek ve buradaki hidrokarbon kaynaklarına sahip olmaktır.

2.4. Lübnan'ın Doğu Akdeniz Politikası

Doğu Akdeniz'in enerji jeopolitiğinde ve bölgesel güç mücadelesinde sahildar devletlerin yoğun dış politika yönelimi deniz yetki alanlarının belirlemesine de sirayet etmiştir. Lübnan, 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ni 7 Aralık 1984 tarihinde imzalamış ve 5 Ocak 1995 tarihinde resmi olarak onaylamıştır (United Nations Treaty Collection, 1982). Doğu Akdeniz siyasetinde proaktif dış politikası ile etkili olan Lübnan, deniz sınırlarını belirleme faaliyetlerini 2002 yılında başlamıştır (Okuduci, 2022). Akabinde Lübnan, 17 Ocak 2007 yılında GKRY ile MEB Sınırlandırma Antlaşması imzalamıştır. Ancak bu antlaşma, Lübnan Parlamentosu'nda onaylanmadığı için yürürlüğe girmemiştir (Acer, 2020, s. 15). Lübnan, 2009 yılında MEB alanı ile ilgili koordinatlar belirlemiş ve 2011 yılında da BM'ye iletmıştır (Yorulmaz ve Demirdöğen, 2020, s. 29).

Lübnan, kendi deniz yetki alanlarında 10 bloktan oluşan MEB ilan etmiştir. Ancak 9.Blok olarak 860 km² deniz sahasında İsrail ile ihtilaf yaşamaktadır. İsrail'e göre 9.Blok kendi deniz sınırları içerisinde yer almaktadır. 2018 yılında Lübnan Fransız Total, İtalyan Eni ve Rus Novatek'ten oluşan konsorsiyumuna 4. ve 9. bloklar için ruhsat vermiştir (Reuters, 2019; Okuduci, 2022). Böylece Lübnan, ileride İsrail ile yaşayacağı sıcak çatışmaları göze alarak kararlı bir tutum ortaya koyabilmiştir. ABD'nin arabuluculuğunda bu sorun çözülmek istenmiştir, ancak istenilen barışçıl çözüm olmamıştır. 11 Ekim 2022 tarihinde Lübnan ve İsrail, Doğu Akdeniz'de iki ülkenin karasularını ve MEB sınırlandırmak üzere tarihi bir anlaşmaya varmıştır (Yiallourides, Ioannides ve Partain, 2022). Şekil 3'te Lübnan'ın belirlediği 10 bloktan oluşan MEB alanları verilmiş ve İsrail ile Lübnan'ın ihtilaf yaşadığı 9.Blok yeşil renk ile gösterilmiştir

Şekil 3. İsrail ve Lübnan'ın İhtilaf Yaşadığı 9.Blok

Kaynak: Yiallourides, Ioannides ve Partain, 2022

Doğu Akdeniz’de Lübnan’ın hidrokarbon kaynaklarını arama ve çıkarma faaliyetleri uluslararası enerji şirketleri bünyesinde yapılmaktadır. Bu minvalde Lübnan’ın deniz yetki alanlarında çıkarılacak doğal gazın Avrupa pazarlarına sevkıyatı ise Suriye ve Türkiye üzerinde yapılması imkân dâhilindedir. Bu durumun gerçekleşmesi için bölgesel çatışmaların sona ermesi ve güvenliğin ve istikrarın tesis edilmesi gerekmektedir. Son olarak Lübnan, 2009 yılından itibaren doğal gaz ithalatını Mısır’dan yapmıştır. Mısır, Arap Doğal Gaz Boru Hattı ile Lübnan’a doğal gaz ihraç etmiştir. Fakat Aralık 2011 yılından itibaren başlayan Arap isyanları ile Mısır’da yaşanan yapısal sorunlar ve Lübnan tarafından doğal gaz ödemelerin yapılmaması ile enerji akışı durdurulmuştur (Yetin, 2020, s. 250). Geline nokta Lübnan, Doğu Akdeniz’deki faaliyetlerini artırmış ve uluslararası toplumunun desteğini almak için yabancı enerji şirketleri ile iş birliği içerisinde olmuştur.

2.5. Suriye’nin Doğu Akdeniz Politikası

Geçmişten bugüne Doğu Akdeniz’in siyasi, iktisadi, kültürel ve diplomatik ilişkiler alanından Suriye en etkili uluslararası hukuk kişisi olmuştur. Suriye’nin 2000’li yıllardan sonra Doğu Akdeniz’de deniz yetki alanlarını belirleme ve hidrokarbon kaynaklarını arama ve çıkarma çalışmaları ivme kazanmıştır. Ancak Aralık 2010 yılından itibaren başlayan Arap Baharı’nın Suriye’ye de sirayet etmesi ile bu alanlardaki faaliyetler durma noktasına gelmiştir. Suriye, 2003 yılında deniz yetki alanları ile ilgili yasayı onaylamıştır. Bu yasa ile karasular, bitişik bölge ve MEB’in deniz millerini (sırasıyla 12, 24, 200) BM’ye bildirilmiştir (Yaycı, 2020, s. 67-68).

Suriye, 2005 yılında MEB alanında hidrokarbon kaynaklarını arama ve çıkarma faaliyetlerine başlamış ve 2007 yılında da deniz alanlarında ruhsat verme ihaleleri yapmıştır. Fakat Suriye, düşük katılım ve diğer sebeplerden (malîyetlerin yüksek olması, petrol fiyatının düşük olması vs.) ötürü hiçbir şirkete ruhsat vermemiştir (Yorulmaz ve Demirdöğen, 2020, s. 31). Suriye, 2011 yılında 3 farklı alanda petrol arama ve çıkarma çalışmaları için bir ihale

açmış, ancak Suriye'nin bu koordinatları Türkiye'nin kıta sahanlığı ile çakışan kısımları olmuştur. Türkiye, 27 Nisan 2012 tarihinde petrol ruhsat alanları ilan etmiş ve TPAO'ya ruhsat vermiştir. Ancak TPAO'ya verilen ruhsat alanları ile Suriye tarafından ihaleye açtığı alanlarda çakışma söz konusu olmuştur (Yaycı, 2020, s. 68).

Suriye iç savaşında rejimin düşmemesi için 2015 yılından itibaren Rusya siyasi, diplomatik ve askeri yardımlarda bulunmuştur. Suriye rejimi, Suriye topraklarının üçte ikisini kontrol edebilmiştir. Suriye'deki Esad rejimi ile Rusya arasındaki yakın ilişkilere binaen 2013 yılında Suriye, Tartus ve Beniyas arasında bulunan deniz alanlarında Rus şirket olan Soyusnefte'ye ihale ile ruhsat vermiştir. Böylece Rus şirket, bu alanda doğal gaz arama ve çıkarma faaliyetlerini icra etmeye başlamıştır. Rusya, Suriye'nin Tartus ve Beniyas limanlarına yerleşmiş (Yorulmaz ve Demirdöğen, 2020, s. 31) ve Suriye'nin limanları vasıtasıyla Doğu Akdeniz'in enerji jeopolitiğinde ve bölgesel güç mücadelesinde yer almıştır. Öte taraftan Türkiye, 27 Mart 2018 tarihinde kıta sahanlığı ile ilgili BM'ye bir mektup göndermiştir. Türkiye'nin bu mektubuna karşı Suriye, 10 Eylül 2018 tarihinde BM'ye bir nota vermiş ve bunun uluslararası hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür (Yaycı, 2020, s. 69). Bu gelişmeler ışığında Doğu Akdeniz siyasetinde Suriye, kendi deniz yetki alanlarında birçok girişimde bulunmuş ve hidrokarbon rezervlerini artırmayı amaçlamıştır.

8 Aralık 2024 tarihinde Suriye'nin kuzeybatısında varlık gösteren Muhalifler (Heyet Tahrir eş-Şam (HTŞ), Suriye Milli Ordusu (SMO) vd.) tarafından 61 yıllık Baas ve 53 yıllık Esad rejimi yıkılmıştır. Esad rejimi yerine Suriye Geçiş Hükümeti idaresinde Suriye'nin Doğu Akdeniz politikası henüz belirlenmiş değil ve nasıl bir dış politika takip edileceği merak konusudur. Esad rejimi sonrasında Batılı ve diğer devletler Suriye'deki yeni aktörlerle diplomatik ilişkiler geliştirme arayışı içerisinde. Hâliyle sonraki süreçte Suriye'nin Doğu Akdeniz politikası; ekonomik, iş birliği, enerji, gambot diplomasisi, deniz yetki alanları, doğal gaz boru hatları vs. minvalinde şekillenmesi öngörülmektedir.

2.6. Türkiye ve KKTC'nin Doğu Akdeniz Politikası

Bu pasajda Türkiye ve KKTC'nin Doğu Akdeniz politikalarının birlikte analiz edilmesi uygun görülmüştür. Şöyle ki, uluslararası arenada KKTC'nin Doğu Akdeniz'de hak ve çıkarları nispeten daha güçlü olan Türkiye tarafından savunulmaktadır. Bu minvalde Türkiye KKTC ile deniz yetki alanlarını sınırlandırma anlaşmalarını imzalamıştır. Türkiye, KKTC ile siyasi, diplomatik, iktisadi, istihbarat ve askeri alanlarında iş birliği imkânlarını artırmakta ve her türlü yardımları sağlamaktadır.

Türkiye'nin ilk MEB girişimi 2 Temmuz 1974 tarihinde başlamıştır. Türkiye, bu tarihte Rodos Adası'nın güneydoğusunda TPAO'ya arama ruhsatı vermiştir. Bu alanda, Dokuz Eylül Üniversitesi'ne ait olan Koca Piri Reis sismik araştırma gemisi önemli çalışmalar icra etmiştir (Yıldız ve Yaşar, 2012,

s.178). Türkiye, 2000’li yıllardan sonra deniz yetki alanları ile ilgili faaliyetlerine devam etmiştir. Türkiye, 21 Eylül 2011 tarihinde KKTC ile kıta sahanlığı sınırlandırma anlaşması imzalamış ve 22 Eylül 2011 tarihinde KKTC de TPAO’ya sahalarının arama ruhsatını vermiştir (Yaycı, 2019, s.60). Türkiye, bu girişimi ile Doğu Akdeniz’de Kıbrıslı Türklerin hak ve menfaatlerini korumayı amaçlamıştır. Öyle ki Türkiye, uluslararası deniz hukukunun hükümleri minvalinde Doğu Akdeniz’de deniz yetki alanlarını belirlemiştir. Türkiye, 27 Nisan 2012 tarihli ve 28276 sayılı Resmi Gazete’de Bakanlar Kurulu kararı ile deniz sınırları içerisinde petrol ile ilgili ruhsat alanlarını deklare etmiştir (Yaycı, 2020, s.68). Dahası Türkiye, 27 Mart 2018 tarihinde kıta sahanlığını tanımlayan bir mektubu BM’ye sunmuştur (Yaycı, 2020, s. 69).

Türkiye, Doğu Akdeniz’in enerji jeopolitiğinde ve bölgesel güç mücadelesinde Libya ve KKTC ile stratejik ilişkiler geliştirmiş ve birçok alanda iş birliği mekanizmalarını canlı tutmuştur. Doğu Akdeniz’de Türkiye, 2019 ve 2022 yıllarında Libya ile askeri ve deniz mutabakatları imzalamış ve birçok alanda iş birliği mekanizması geliştirmiştir. Bu hususlar, “*Libya’nın Doğu Akdeniz Politikası*” bölümünde geniş bir çerçeveden analiz edilmiştir. Türkiye’nin Doğu Akdeniz politikasında Libya ve KKTC ile ortak iş birliği yanı sıra Suriye ile de ortak hareket edilmesi söz konusu olabilir. Şöyle ki, 8 Aralık 2024 tarihinde Esad rejimin devrilmesinde birincil aktör olan Muhalifler ile Türkiye arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Suriye’de yeni kurulacak hükümet ile Türkiye arasında doğal gaz boru hattı anlaşmaları, deniz yetki alanları, petrol ve doğal gazın Doğu Akdeniz limanlarından Avrupa kıtasına taşınması vs. alanında ortak iş birliği yapılması mümkün olabilir.

Türkiye’nin Karadeniz ve Doğu Akdeniz’de hidrokarbon kaynaklarını arama ve çıkarma çalışmaları için 4 derin sondaj gemisi ve 2 sismik araştırma gemisi bulunmaktadır. Derin sondaj gemileri; Fatih (2017), Yavuz (2018), Kanuni (2020) ve Abdülhamid Han (2021) ve sismik araştırma gemileri ise Barbaros Hayrettin Paşa (2012) ve Oruç Reis (2017) olmaktadır (Temizer, 2020; BBC News Türkçe, 2022). Diğer taraftan Türkiye Doğu Akdeniz’de hem kendisinin hem de KKTC’nin deniz yetki alanlarında gambot diplomasisi ile caydırıcılık faaliyetlerine devam etmektedir.

Doğu Akdeniz’de Mısır, İsrail, GKRY, Yunanistan ve diğer Batılı devletlerin Türkiye karşısında yer almasından kaynaklı olarak Türkiye Akdeniz, Karadeniz ve Ege’de bulunan tüm haklarını korumak ve denizlerde atılması gereken adımlar için Mavi Vatan doktrini (Cem Gürdeniz tarafından ortaya konulmuş ve Cihat Yaycı tarafından geliştirilmiştir) ileri sürmüştür. Şekil 4’te Mavi Vatan Haritası ile Türkiye ve KKTC’nin deniz yetki alanlarının konumu açık bir şekilde gösterilmiştir. Mavi Vatan Haritası Cihat Yaycı tarafından çizilmiştir.

Şekil 4. Mavi Vatan Haritası

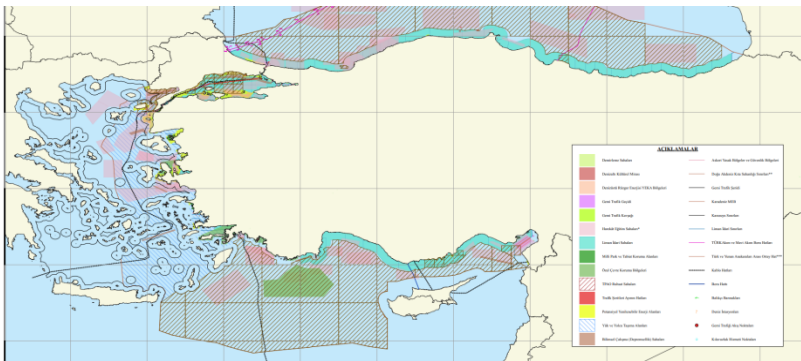

Kaynak: Mavivatan.net, 2023

Mavi Vatan doktrini ile Türkiye denizlerde; deniz yetki alanlarını belirleme, sondaj çalışmaları ve tatbikatlar yapma (gambot diplomasisi), NAVTEX ilan etme, hidrokarbon kaynaklarını arama ve çıkarma, denizlerden kaynaklı ulusal güvenliğini tehdit eden eylemleri bertaraf etme vs. faaliyetlerini icra etmektedir. Türkiye, Mavi Vatan doktrini ile hem kendisinin hem de KKTC'nin denizler ile ilgili ulusal güvenlik tehditleri önlemeyi amaçlamaktadır.

Nisan 2025 tarihinde Ankara Üniversitesi Deniz Hukuku Araştırma Merkezi (DEHUKAM) tarafından Mavi Vatan vizyonunu bilimsel bir zeminde inşa etmeyi hedefleyen Türkiye'nin Deniz Mekânsal Planlaması (DMP) Haritası yayınlanmıştır (DEHUKAM, 2025).

Şekil 5. Türkiye Deniz Mekânsal Planlaması Haritası

Kaynak: DEHUKAM, 2025

Şekil 5'te belirtilen DMP Haritası'nda Karadeniz, Ege ve Akdeniz'de Türkiye'nin deniz alanlarında yürütülen faaliyetlerinin (enerji, balıkçılık, taşımacılık, bilimsel çalışmalar, askeri vb.) potansiyel kullanım alanları görsel bir şekilde verilmiştir. DMP Haritası, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de BM'ye bildirilen deniz sınırlarını kapsar ve kamu kurumları ve özel sektör tarafından hazırlanmış olmasına rağmen akademik bir çalışma olup Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi görüşünü yansıtmamaktadır (DEHUKAM, 2025).

2.7. Libya'nın Doğu Akdeniz Politikası

Libya'nın Doğu Akdeniz politikası Türkiye ile iş birliği üzerinde şekillenmiştir. Libya, Doğu Akdeniz'de Türkiye ile ortak hareket etmek için birçok girişimde bulunmuştur. Bu yönde Libya, Türkiye ile MEB alanları belirlemek için 27 Mayıs 2009 tarihinde bir beyanatta bulunmuştur. Bu konuda Türkiye ve Libya arasında 22-23 Haziran 2009 tarihinde istişare toplantıları yapılmıştır. 29 Kasım 2010 tarihinde dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan Libya'yı ziyaret etmiş ve mevkidaşı ile yaptığı görüşmede deniz yetki alanlarının belirlenmesi de gündem konusu olmuştur (Yaycı, 2020, s. 101). Ancak Aralık 2010 tarihinden itibaren başlayan Arap Baharı'nın 17 Şubat 2011 tarihinde Libya'ya da sıçraması (Arı, 2017, s. 475) ile diğer konular gibi deniz yetki alanların sınırlandırması da rafa kalkmıştır.

Libya'nın Türkiye dış politikası 2019 yılından sonra bölgesel projeksiyonlar minvalinde gelişmeye başlamıştır. BM tarafından tanınan Tablus merkezli Ulusal Mutabakat Hükümeti (UMH) (Independent, 2021), Türkiye ile 27 Kasım 2019 tarihinde “*Güvenlik ve Askeri İşbirliği*” ve “*Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması*” anlaşmalarını imzalamıştır (Bayar, 2019). Bu anlaşmalar ile iki ülke hem askeri alanında hem de deniz yetki alanların belirlenmesinde iş birliği yoluna gitmiştir. Türkiye, bu antlaşma çerçevesinde Libya'ya askeri yardım ve askeri kuvvetler göndererek güç dengesinin Trablus hükümeti lehine değişmesine yardımcı olmuştur (Independent, 2021). Şekil 6'da 27 Kasım 2019 tarihli Türkiye ve Libya arasında deniz yetki alanları anlaşmasına ilişkin mutabakat zaptı ile ilgili MEB alanlarını görmek mümkündür.

Şekil 6. Türkiye-Libya Deniz Yetki Alanları

Kaynak: Gafarlı, 2019, s.14

Şekil 6'da belirtildiği gibi Türkiye-Libya MEB alanının belirlenmesinde Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'deki adalarının kıta sahanlığı tezini dikkate alınmamıştır. Libya, Türkiye ile deniz yetki alanlarında çalışmalarını büyük bir özveri ile devam ettirmiş ve 3 Ekim 2022 tarihinde Türkiye ile hidrokarbon alanında mutabakat muhtırası imzalamıştır (BBC

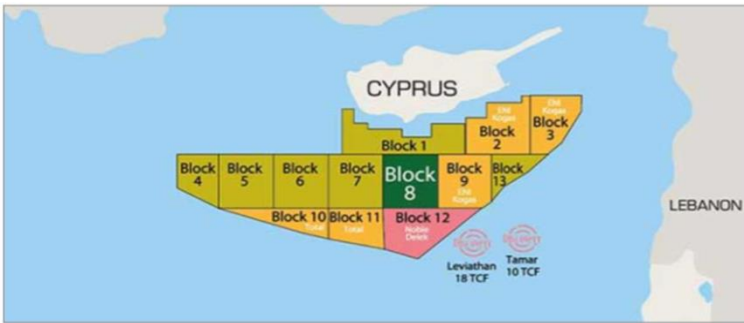
News Türkçe, 2022; Duman, 2022, ss. 32-34). Bu ve benzeri adımlarla Libya, Doğu Akdeniz’de yoğun dış politika aktivizmi ortaya koymuştur.

2.8. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin Doğu Akdeniz Politikası

Kıbrıs Adası’nda KKTC ve GKRY isimli iki yapı bulunmaktadır. Doğu Akdeniz denkleminde tek taraflı olarak faaliyetler icra eden GKRY, 1979 yılında hidrokarbon kaynaklarını arama ve çıkarma çalışmalarına yönelik Mısır ile iş birliği anlaşması imzalamıştır, ancak Türkiye’nin tepkisine karşılık BM devreye girmiş ve GKRY geri adım atmak zorunda kalmıştır (Yıldız ve Yaşar, 2012, s. 167). 1979 yılından itibaren GKRY, deniz yetki alanlarını belirleme faaliyetlerine yönelik girişimlerini devam ettirmiştir. GKRY, 17 Şubat 2003 tarihinde Mısır ile MEB antlaşması imzalamış (Yücel, 2023, ss. 465-466) ve 21 Mart 2003 tarihinde tek taraflı olarak MEB ilanında bulunmuştur (Yaycı, 2020, s. 37). Bunlara ek olarak Kıbrıs Cumhuriyeti adına GKRY, Mayıs 2004 tarihinde AB’ye üye olmuş ve uluslararası toplumda Ada’nın temsilcisi olarak kabul görmüştür.

GKRY, Kıbrıs Adası’nın tek temsilcisi olarak diğer uluslararası hukuk kişiler ile deniz yetki alanlarını sınırlandırma anlaşmaları akdetmektedir. Bu alanlarda GKRY ve diğer devletler ortak hareket etme niyetini ortaya koymuştur. GKRY, belirlediği deniz alanlarında hidrokarbon kaynaklarını arama ve sondaj çalışmalarını yabancı enerji şirketleri vasıtası ile icra etmektedir. Şekil 7’de 2007 yılında GKRY’nin ilan ettiği 13 adet petrol ve doğal gaz sahaları verilmiştir. Öyle ki bu sahaların birkaçı Türkiye, KKTC ve İsrail’in deniz yetki alanları ile çakışmaktadır. Bu durum, net bir şekilde Şekil 2 ve Şekil 6’de de belirtilmiştir.

Şekil 7. GKRY’nin Ruhsat Sahaları

Kaynak: Maritime Directory, 2016

GKRY, 17 Ocak 2007 tarihinde Lübnan ile münhasır ekonomik bölgelerinin sınırlandırılmasına ilişkin bir anlaşma imzalamıştır. Ancak GKRY-Lübnan MEB Antlaşması Lübnan Meclisi’nde kabul edilmemiştir (Yorulmaz ve Demirdöğen, 2020, s.29). Doğu Akdeniz’de deniz yetki alanlarını belirleme girişimlerine devam eden GKRY, 17 Aralık 2010

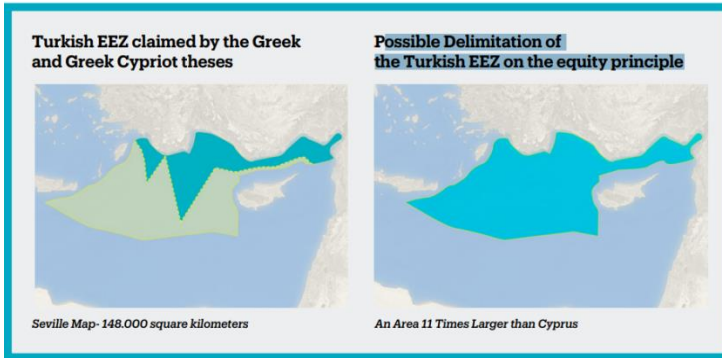
tarihinde İsrail ile MEB antlaşması imzalamıştır (Arıdemir ve Allı, 2019, s. 196). GKRY, 2011 yılında Ada'nın güneydoğusunda bulunan MEB alanında Afrodit (Blok 12) isimli sahada 198 milyar metreküp miktarında doğal gaz keşfetmiştir (Özgür, 2017, s. 33; Yorulmaz ve Demirdöğen, 2020, s. 24). Şekil 7'de Blok 12, Ada'nın güneyinde kırmızı renk ile gösterilmiştir.

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Doğu Akdeniz politikası Ada'nın tek temsilcisi olma ve AB üyelik kartının avantajından yararlanma üzerinde şekillenmiştir. GKRY, Doğu Akdeniz'de hidrokarbon kaynaklarını arama ve çıkarma faaliyetlerini küresel enerji şirketlerin vasıtası ile icra etmektedir. GKRY'nin buradaki temel amacı ise küresel anlamda güçlü olan devletlerin ve uluslararası toplumun desteğini almak ve bölgesel uyuşmazlıklarda yalnız kalmamaktır. Genel olarak Rum Yönetimi, Doğu Akdeniz ve diğer meselelerde AB üyelik kartını kullanmakta ve bu yönde dış politika öğretilerini ileri sürmektedir.

2.8. Yunanistan'ın Doğu Akdeniz Politikası

Yunanistan'ın Doğu Akdeniz politikası, Doğu Akdeniz'de sahip olduğu Girit, Rodos, Meis gibi adaların varlığı üzerinde şekillenmektedir. Yunanistan'a göre adaların da kıta sahanlığı ve MEB alanları bulunmaktadır. Yunanistan bu tezini taraf olduğu 1982 BMDHS'ye dayandırmaktadır. 1982 BMDHS'nin 121.maddesinin 3'üncü paragrafına göre “İnsanların oturmasına elverişli olmayan veya kendilerine özgü ekonomik bir yaşamı bulunmayan kayalıkların münhasır ekonomik bölgeleri veya kıta sahanlıkları olmayacaktır.” (Özman, 1984). Bu bağlamda Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'deki adalarında yerleşik nüfus ve kendine özgü ekonomik bir yaşam bulunmaktadır.

Şekil 8. Yunanistan'ın İddia Ettiği Deniz Yetki Alanları

Kaynak: Gafarlı, 2019, s.9

Yunanistan, 2011 yılında Girit Adası'nın ve İyon Denizi'nin hemen güneyinde MEB ilan etmiştir. Buna ek olarak Yunanistan, 2014 yılında Libya'nın MEB alanında hidrokarbon kaynaklarını arama ve çıkarma

çalışmaları için ihaleler yapmıştır (Yorulmaz ve Demirdöğen, 2020, ss. 35-36). Yunanistan, Doğu Akdeniz denklemine Mısır ile iş birliği içerisinde olmayı da tercih etmiştir. Yunanistan, 6 Ağustos 2020 tarihinde Mısır ile MEB sınırlandırılmasına ilişkin bir anlaşma imzalamıştır (Yücel, 2023, s. 471). Şekil 2’de tüm detaylarıyla 2020 tarihli Mısır-Yunanistan MEB alanları gösterilmiştir. Geline nokta Yunanistan, Doğu Akdeniz’in enerji jeopolitiğinde ve bölgesel güç mücadelesinde aktif bir dış siyaset izlemiştir.

Şekil 8’in sol tarafında Kıbrıs Rum Yönetimi ve Yunan tezlerine göre Türkiye’nin deniz yetki alanları oldukça sınırlandırılmıştır. Şekil 8’in sağ tarafında ise Türkiye’nin uluslararası hukukun hakkaniyet ilkesine göre belirlediği deniz yetki alanları belirtilmiştir. Şekil 8’in sol tarafında çizilen harita Seville Haritası olarak da bilinmektedir. Seville Haritası ile Yunanistan ve GKRY’nin deniz alanlarını artırmayı ve Türkiye ve KKTC’nin deniz alanlarını da azaltılmayı amaçlanmıştır. Türkiye’nin tutumu ise sert olmuş ve Doğu Akdeniz’deki faaliyetlerini artırmıştır.

3. DOĞU AKDENİZ’DE ULUSAL GÜVENLİĞE VURGU YAPAN SAHİLDAR DEVLETLER

Doğu Akdeniz’de deniz yetki alanlarına, siyasi krizlere ve geçmişten gelen sorunlara yönelik sahildevletlerin ulusal güvenliğine tehdit olarak gördükleri hususlar bulunmaktadır. Doğu Akdeniz’de ulusal güvenlik sorunlarını tetikleyen meseleler; sahildevlet bir devletin diğer bir sahildevlet devletin deniz yetki alanlarında MEB ilan etme, hidrokarbon kaynaklarını aramaya yönelik ihaleler yapma ve bölgesel krizlerde tarafgir bir yaklaşım sergilemek gibi konular etkili olmaktadır. Bölgesel uyuşmazlıklardan kaynaklı kimi sorunlar bir diğer devletin ulusal güvenliğini tehdit etmektedir. Örneklendirmek gerekirse, 17 Şubat 2003 tarihli Mısır-GKRY MEB Antlaşması ile Kıbrıslı Türklerin hak ve menfaatleri hiçe sayılmıştır. Bu durumda Mısır ve GKRY, KKTC’nin ulusal güvenliğine tehdit niteliğinde adımlar atmıştır. 2003 tarihli Mısır-GKRY MEB Antlaşması, Türkiye ve GKRY’nin anlaşmazlığını daha fazla tetiklemiştir. 2003 tarihli Mısır-GKRY MEB Antlaşması, bölge ülkesi olan Lübnan ve İsrail arasında müteakip çatışmalara da yol açmıştır (Yücel, 2023, ss. 465–466).

Mısır’ın Doğu Akdeniz politikasında Libya krizi “*ulusal güvenliğine tehdit*” olarak görülmektedir. Mısır, Libya krizine yönelik dış politikasında deniz yetki alanlarını belirlemekte ve Libya’nın doğusunda hâkimiyetini elinde bulunduran Hafter güçlerini desteklemektedir. Mısır, 2022 yılında münhasır ekonomik bölgesine ait koordinatları yayınlamıştır. Bu koordinatlar ile Mısır, 2019 tarihli Türkiye-Libya MEB Antlaşması’nın sınırlarını görmezden gelmiştir. Böylece Mısır, Libya ve Türkiye’nin deniz yetki alanlarındaki haklarını ihlal etmiştir. Aynı şekilde Mısır, 2020 tarihli Mısır-Yunanistan MEB Antlaşması ile Türkiye ve Libya’nın deniz yetki alanlarındaki haklarını önemsememiştir. Bu durumda Mısır ve Yunanistan, Doğu Akdeniz’de Libya ve Türkiye’nin ulusal güvenliklerini tehdit etmiştir.

Bu gelişmeler, Libya ve Türkiye tarafından daha radikal karar alınmasının yolunu açmıştır. Son olarak Mısır'ın ulusal güvenliğini tehdit eden bir diğer hadise ise Arap isyanları sırasında Mısır'ın enerji boru hatlarına (Arap Doğal Gaz Boru Hattı ve Mısır-İsrail (Ariş-Aşkelon) Doğal Gaz Boru Hattı) yapılan terör saldırıları olmuştur.

Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarına yönelik faaliyetlerini artıran İsrail, Filistin Devleti'nin hak ve çıkarlarını göz ardı etmiştir. İsrail, Gazze'de Hamas'ın varlığını ulusal güvenliğine tehdit olarak görmektedir. Öyle ki İsrail, Filistin'in Gazze Şeridi'ndeki hidrokarbon kaynaklarını arama ve çıkarma girişimlerini sürekli sabote etmiştir. Diğer taraftan İsrail, Filistin'e yönelik ablukası ve Gazze'yi işgal etme girişimleri ile Filistin'in ulusal güvenliğini devamlı olarak tehdit etmiştir. İsrail, Lübnan'da Hizbullah'ı ulusal güvenliğine tehdit olarak kodlamış ve Hizbullah'a yönelik saldırıları ile Lübnan'ın ulusal güvenliğini tehdit etmektedir. Ne var ki İsrail ve Lübnan'ın sınır anlaşmazlığı da kalıcı hâle gelmektedir. İsrail, kurulduğu yıldan itibaren Suriye Devleti'ni ulusal güvenliğine tehdit olarak nitelendirmiştir. Bu bağlamda İsrail, 1967 tarihli Arap-İsrail Savaşı'nda Suriye'ye ait Golan Tepeleri'ni işgal etmiştir (Armaoğlu, 2019, s. 252). Bu tarihten itibaren stratejik önemi olan Golan Tepeleri'ni elinde bulunduran İsrail, sık sık hava saldırıları ile Şam'ı bombalamaktadır. Böylece İsrail, dünyanın gözü önünde ve uluslararası hukuku ihlal ederek ulusal güvenliğine tehdit bahanesi ile Suriye'nin ulusal güvenliğini tehdit etmektedir. İsrail, 1979 yılından önce Mısır Devleti'ni de ulusal güvenliğine tehdit olarak görmüştür. Ancak İsrail, ABD arabuluculuğunda 1979 Camp David Antlaşması ile Mısır ile siyasi, ekonomik ve diplomatik ilişkiler geliştirmiş (Bektaş, 1993, s. 283). Bu tarihten sonra Mısır, İsrail'in ulusal güvenliğine tehdit oluşturacak herhangi bir girişimde (sınır çatışmaları, diğer devletleri desteklemek, savaş ilan etmek vs.) bulunmamıştır.

Doğu Akdeniz'de Lübnan, Hizbullah bahanesi ile topraklarına sürekli saldıran sahilgar devlet olan İsrail'i ulusal güvenliğine tehdit olarak görmektedir. Aynı şekilde İsrail ve Lübnan arasında anlaşmazlık konusu olan bir diğer konu ise MEB alanları olmaktadır. Lübnan, kendi deniz yetki alanlarında 10 bloktan oluşan MEB ilan etmiştir. İsrail, Lübnan'ın 9.Blok'unda hak iddia etmiştir, böylece bu durum, Lübnan ve İsrail arasında ihtilaflı bir bölge hâline gelmiştir (Yorulmaz ve Demirdöğen, 2020, s. 30). İsrail'in 9.Blok'tan ısrarcı olması ve diğer hususlardan ötürü İsrail tarafından devamlı olarak Lübnan'ın ulusal güvenliği tehdit edilmektedir.

Geçmişten günümüze Doğu Akdeniz havzasında ulusal güvenliği tehdit edilen en önemli bölge ülkesi Suriye olmaktadır. 1948 yılından beri Suriye toprakları İsrail tarafından saldırı altındadır. 1967 yılından beri Suriye'nin Golan Tepeleri de İsrail'in işgali altındadır. Arap Baharı ile Suriye topraklarına yönelik tehditler sürekli olarak artmıştır. Suriye, deniz yetki alanlarında Türkiye ile belirli sorunlar yaşamıştır. Suriye, 2011 yılında MEB alanında petrol arama ve çıkarma faaliyetleri için ihale açmıştır. Suriye'nin

ihale açtığı bölgede Türkiye'nin deniz yetki alanları ile çakışmıştır. Buna yönelik Türkiye'nin de girişimleri olmuştur (Yaycı, 2020, ss. 67-68). 8 Aralık 2024 tarihinden itibaren Türkiye ve Suriye arasında diplomatik kanallar tekrardan açılmış ve 2012 yılından beri kapalı olan Türkiye'nin Şam büyükelçisi tekrardan açılmıştır. Böylece Şam yönetimi ile Ankara yönetimi arasında yıllardır süren ulusal güvenlik tehditleri önemli ölçüde azalmıştır. Öte taraftan Suriye'nin Doğu Akdeniz'de bulunan iki limanını Rusya'ya vermesi ile ileriye dönük ulusal güvenliğini tehdit edecek adımları beraberinde getirmektedir. Bu limanlar, 8 Aralık 2024 tarihinde Esad rejimin çökmesine rağmen varlığı devam etmektedir, buna yönelik yeni Şam yönetimi ile Moskova yönetimi arasında müzakereler yapılmaktadır. 8 Aralık 2024 tarihinden itibaren İsrail, Golan Tepeleri yakınında Suriye'nin birçok bölgesini işgal ederek Suriye'nin ulusal güvenliğini tehdit etmeye devam etmektedir.

Doğu Akdeniz'de en fazla deniz kıyısı olan devletlerinden biri olan Türkiye'nin Yunanistan ve GKRY'nin icraatları ile deniz yetki alanları ihlal edilmektedir. GKRY ve Yunanistan'ın Mısır ile imzaladığı MEB antlaşmaları ile Türkiye'nin kıta sahanlığı ve MEB alanları önemsenmemiştir. Yunanistan'ın adaların da kıta sahanlığının olduğuna yönelik tezi ile Türkiye Antalya kıyılarına hapsedilmek istenmektedir (bu durum, net bir şekilde Şekil 7'de belirtilmiştir). Yunanistan, Ege ve Doğu Akdeniz'de bulunan adalarını silahlandırılması ile Türkiye'nin ulusal güvenliğini tehdit etmektedir (Durul, 2022). Yunanistan ve GKRY'nin AB üyelik kartı ile Türkiye'yi uluslararası arenada zora sokma girişimleri ivme kazanmıştır. 2011 yılından itibaren Suriye'de devam eden iç savaş ile Türkiye'nin sınırları tehdit altında ve göçmen krizi ile karşı karşıya kalmaktadır.

Türkiye siyasi, askeri ve diplomatik girişimleri ile KKTC ve Libya'nın ulusal güvenliğine tehdit oluşturacak hususları bertaraf etmektedir. Türkiye; Libya ve KKTC ile MEB antlaşmaları akdetmektedir (Acer, 2019, ss. 10-11). Türkiye, ulusal çıkarlar ve ulusal güvenlik bağlamında bu iki devlet ile Doğu Akdeniz'in enerji jeopolitiğinde ve bölgesel güç mücadelesinde aynı cephede yer almaktadır. 8 Aralık 2024 tarihinde Suriye'de Esad rejiminin yıkılmasından sonra Türkiye ile yeni Şam yönetimi arasında Doğu Akdeniz'de deniz alanlarına yönelik iş birliği yetenekleri artıracağı öngörülmektedir. Suriye'de Muhalifler tarafından kurulacak yeni yönetim ile Türkiye'nin ulusal güvenlik tehdidin azaltılması beklenilmektedir. Suriye ve Türkiye arasında savunma, güvenlik, iktisadi, deniz, enerji ve askeri alanlarında yeni anlaşmaların imzalanması da söz konusu olabilir.

Kıbrıs Adası'nın kuzey bölümünün egemenliğini elinde bulunduran KKTC, Ada'nın güneyini idare den GKRY'yi ulusal güvenliğini tehdit eden temel aktör olarak görmektedir. GKRY, diğer bölgesel devletlerle MEB antlaşmaları imzalaması ile KKTC'nin denizdeki hak ve çıkarlarını dikkate almamıştır. Kıbrıs Cumhuriyeti adına GKRY; BM ve AB gibi uluslararası örgütlerin üyeliği sayesinde uluslararası toplum tarafından meşru iken KKTC

ise Türkiye dışında herhangi bir uluslararası hukuk kişisi tarafından tanınmamaktadır. İşbu koşulda KKTC, GKRY'nin tek taraflı girişimleri neticesinde ulusal güvenlik sorunları yaşamaktadır. KKTC, GKRY'nin tehditleri karşısında Türkiye'den siyasi, diplomatik, ekonomik, savunma, istihbarat ve askeri yardımlar almaktadır.

Doğu Akdeniz'de ulusal güvenlik sorunu yaşayan bir diğer devlet Libya olmaktadır. Libya, sınır komşusu olan Mısır'ın tek taraflı MEB alanlarını belirleme girişimleri dolayısıyla deniz yetki alanlarında tehdit edilmektedir. Mısır, 2020 yılında Yunanistan ile imzaladığı MEB Antlaşması'nda Libya'nın deniz yetki alanlarını yok saymıştır. Yunanistan, 2011 yılında Libya'ya yakın kıyılarda MEB ilan etmesi ile Libya'dan önemli miktarda deniz alanı gasp etmiştir. Dahası Yunanistan, 2014 yılında da Libya'nın MEB alanlarında ruhsat ihaleleri yapmıştır (Yorulmaz ve Demirdöğen, 2020, ss. 35-36.). 2011 yılından itibaren bölgesel ve küresel aktörler Libya iç savaşına müdahil olmuştur. Böylece bu aktörlerin ulusal çıkarlarından ötürü Libya, iç savaştan kurtulamamış ve ülkede Tobruk merkezli ve Trablus merkezli iki ayrı yönetim varlık göstermektedir. Türkiye, İtalya ve Katar, BM tarafından tanınan Trablus merkezli Ulusal Mutabakat Hükümeti'nin yanından yer alırken Mısır, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Suudi Arabistan, Yunanistan, ABD, Rusya ve Fransa gibi ülkeler de Tobruk merkezli Hafter güçlerini desteklemektedir (Allahoum, 2020). Libya, çift yapıli yönetiminin hâkim olması hasebiyle çözümsüzlük siyaseti, ulusal güvenlik sorunları ve istikrarsızlık durumu ile karşı karşıya kalmaktadır.

GKRY, Doğu Akdeniz'de Kıbrıs Adası'nın tek temsilcisi olarak uluslararası arenada hareket etmektedir. Kıbrıs Adası adına GKRY, şu girişimlerde bulunmaktadır; uluslararası antlaşmalar akdetmek, deniz yetki alanlarını belirlemek, uluslararası örgütlere üye olmak, diğer devletlerle diplomatik ilişkiler kurmak ve geliştirmek vs. Bu girişimler ile GKRY'in meşruiyeti Türkiye ve KKTC tarafından tanınmamakta ve sürekli olarak eleştirilmektedir. Türkiye, Kıbrıslı Türklerin hak ve çıkarlarını korumak için KKTC'ye siyasi, ekonomik, diplomatik ve askeri yardımlarda bulunmaktadır. GKRY, Türkiye'nin Ada'daki bu girişimlerini ulusal güvenliğine tehdit olarak görmektedir. GKRY, devamlı olarak Türkiye'nin Kıbrıs Adası'nda askerlerini geri çekmesini istemektedir (2004 tarihli Annan Planı çerçevesinde tartışma konusu olmuş) (Keser, 2006, s. 142). GKRY, Türkiye'nin ulusal güvenliğini tehdit ettiğine yönelik iddialarına karşılık AB üyelik kartını sık sık kullanmaktadır. Dahası GKRY, deniz yetki alanlarında KKTC ve Türkiye'nin girişimlerinden oldukça rahatsız olmaktadır. Bundan ötürü GKRY'nin deniz yetki alanlarını sınırlandırma ve diğer küresel güçler ile askeri girişimleri son süreçte ivme kazanmıştır. Bu anlamda ABD, 2022 yılında GKRY'ye yönelik silah ambargosunu kaldırmış ve daha sonra GKRY ve ABD arasında 9 Eylül 2024 tarihinde savunma iş birliği antlaşması imzalanmıştır (Associated Press, 2024). 5 Aralık 2024 tarihinde yerel ve uluslararası basında çıkan kimi haberlere göre GKRY, İsrail'den hava sistemi teslim aldığı yönünde iddialar

ileri sürülmüştür (Reuters, 2024; Middle East Monitor, 2024; Anadolu Ajansı, 2024; NTV, 2024). Son zamanlarda GKRY'nin “ulusal güvenlik” kaygılarıyla İsrail ile iyi ilişkiler geliştirdiği yadsınamaz bir gerçektir.

Yunanistan, bölgede bulunan adalarından ötürü Doğu Akdeniz'in enerji jeopolitiğinde ve bölgesel güç mücadelesinde yer almaktadır. Yunanistan, Ege Denizi ve Doğu Akdeniz'de Türkiye ile belirli sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunlar; Kıbrıs meselesi, adaların silahlandırılması, kıta sahanlığı, karasular, hava sahası, adacıkların ve kayalıkların statüsü belli olmayan formasyonlar gibi konuları kapsamaktadır. Yunanistan, Türkiye ile yaşadığı bu sorunları ulusal güvenlik tehdidi olarak lanse etmekte ve bunu iç siyasette de sürekli olarak dillendirmiştir. Yunanistan, Türkiye'nin silah sanayisini geliştirmesinden büyük kaygı duymaktadır. Bu yönde Yunanistan, ABD'den ağır silahlar ve savaş uçaklarını satın almaktadır. ABD'nin Yunanistan'da 9 adet askeri üssü bulunmaktadır (Aslan, 2024, s. 35). Yunanistan, Türkiye'nin deniz yetki alanlarını belirleme girişimlerinden oldukça rahatsız olmaktadır. Türkiye, Doğu Akdeniz'de Yunan adalarının karasuları olduğunu kabul etmekte, ancak adaların kıta sahanlığı ve MEB alanların olmayacağını ileri sürmektedir. Yunanistan ise Türkiye'nin bu tezine karşılık adaların kıta sahanlığı ve MEB'i olduğunu dile getirmektedir. Hâliyle bu durum, iki ülke arasındaki uyuşmazlıkları artırmaktadır. Yunanistan, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki girişimlerini ve silah/savunma sanayisinin geliştirmesini ulusal güvenlik tehdidi olarak görmektedir.

Son olarak Doğu Akdeniz'de sahildar olan ve olmayan devletlerin dış politika çıktılarının şekillendiği, cephelerin belirginlik kazandığı ve ulusal güvenliği tehdit eden gelişmelere yönelik Doğu Akdeniz Forumu ve EastMed Doğal Gaz Boru Hattı Projesi değinmekte yarar vardır. Akabinde küresel ve bölgesel aktörlerin Doğu Akdeniz politikalarına da değinilmesi önem taşımaktadır. Başta doğal gaz kaynakları olmak üzere enerji zengini bölgeden faydalanmak amacıyla Mısır liderliğinde 15 Ocak 2019 tarihinde İsrail, Filistin, Ürdün, Kıbrıs (GKRY), Yunanistan ve İtalya'nın enerji bakanları Kahire'de bir araya gelmişler ve Doğu Akdeniz Gaz Forumu'nu kurmuşlardır (Middle East Monitor, 2019). Forum'da diğer bölgesel ülkeler olan Lübnan, Suriye, Türkiye, Libya ve KKTC davet edilmemiştir. Bu noktada 2019 yılında Mısır, İsrail, GKRY ve Yunanistan Doğu Akdeniz'in enerji jeopolitiğinde ve bölgesel güç mücadelesinde Türkiye, Libya ve KKTC'ye karşı birçok oluşumda yer almıştır.

EastMed Doğal Gaz Boru Hattı Projesi, 20 Mart 2019 tarihinde, İsrail'in başkenti Tel Aviv'de İsrail, Yunanistan ve GKRY tarafından bir niyet beyanı olarak imzalanmıştır. EastMed'in temel amacı; Doğu Akdeniz'de keşfedilen doğal gazını (Tamar, Levithan, Afrodite ve Zohr) deniz altında 1.900 km uzunluğunda boru hattı ile Avrupa kıtasına nakletmektir. EastMed'in güzergâhı ise şu şekilde; İsrail, GKRY, Girit ve Yunanistan üzerinden varış noktası olan İtalya'da bulunan Avrupa boru hattı ile birleştirmektedir (Salihoğlu, 2020, ss. 98-99; Psaropoulos, 2020). EastMed'in

çok maliyetli olması hasebiyle yapım aşamasına geçilmemiştir. EastMed projesinin plan aşamasında KKTC'nin karasuları ve kıta sahanlığı görmezlikten gelinmiştir. Bu boru hattının Türkiye üzerinden Avrupa kıtasına doğal gazın iletilmesi daha kolay olacak, ancak Türkiye ve bu boru hattına taraf olan devletler arasında birçok sorun olmasından dolayı Türkiye güzergâhı uygun görülmemektedir.

Avrupa Birliği (AB) siyasi ve ekonomik temellerle sui generis (kendine özgü) bir yapısı bulunmaktadır. AB, küresel bir güç olmasının yanında uluslarüstü bir aktör olmaktadır. Kuruluşundan itibaren AB'nin Doğu Akdeniz sahildevletleri ile karşılıklı iş birliği ve stratejik ortaklık girişimleri büyük önem taşımıştır. Tarihsel süreç içerisinde AB'nin Doğu Akdeniz politikası ticaret, ulaşım ve enerji alanlarında belirginlik kazanmıştır. AB'nin EastMed projesine ve üyeleri olan GKRY ve Yunanistan'a olan sınırsız desteği ve son olarak da Mısır ve İsrail ile kurduğu derin ilişkiler söz konusu olmuştur. AB, petrolün yanı sıra doğal gazın da kıyıdaş devletlerden karşılamayı amaçlamış ve bu yönde Doğu Akdeniz politikası şekillenmektedir. Diğer bölgesel (Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, İran ve Ürdün) ve küresel güçlerin (ABD, Çin, Rusya, Fransa ve İngiltere) Doğu Akdeniz politikasında bu gelişmeler (ticaret, ulaşım ve enerji) ön plana çıkmaktadır. Örneklendirmek gerekirse, Doğu Akdeniz'in enerji jeopolitiğinde ABD, Rusya ve Katar enerji şirketleri vasıtası ile bölgede etkili olmaya çalışmaktadır. Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri, sahildevletlerle (özellikle Mısır, yeni Suriye yönetimi ve Libya'nın doğusunda Hafter ile) askeri, siyasi ve ticari stratejik ilişkiler geliştirmektedir. ABD ve Fransa; Mısır, İsrail, GKRY ve Yunanistan ile savunma ve ekonomik alanında stratejik ortaklık geliştirmektedir. Rusya'nın Doğu Akdeniz politikası son zamanlarda gerileme yaşanmış olsa da enerji jeopolitiği ve bölgesel güç mücadelesi üzerinde şekillenmiştir. Çin'in Doğu Akdeniz politikasında ise kıyıdaş devletlerle ticari ilişkiler geliştirme ve diplomatik ilişkilerin devamlılığı esas alınmıştır.

Sonuç

Çalışmada Doğu Akdeniz perspektifinden enerji jeopolitiğinde ve bölgesel güç mücadelesinde sahildevletlerin dış politika eğilimlerine ve ulusal güvenliğine tehdit oluşturacak temel saiklere değinilmiştir. Bu anlamda çalışmanın temel odak noktası ise Doğu Akdeniz enerji jeopolitiği ve bölgesel güç mücadelesinde sahildevletlerin ulusal güvenlik tehditleri irdelenmiştir. Genel hatlarıyla çalışmada Doğu Akdeniz siyasetinde sahildevletler birçok meseleden ötürü (deniz yetki alanları, sondaj faaliyetleri, bölgesel krizler, ittifaklar vs.) ulusal güvenlik tehdidi ile karşı karşıya kaldığı sonucuna varılmıştır. Bu kapsamda Doğu Akdeniz'de uluslararası hukukun “*hakkaniyet*” ilkesi yerine güç mücadelesi, yani güçlü aktörlerin olduğu ve gücünün peşine takılma siyaseti izlenmiştir. Geline nokta Doğu

Akdeniz’de barışçıl politikaların rafa kaldırıldığı ve bölgede güç erozyonunun ön plana çıktığı gözlenmektedir.

Doğu Akdeniz denklemine küresel aktörlerin dolaylı ve doğrudan müdahil olması ile bölgesel bir sorunun küresel bir soruna evrilmesini sağlamıştır. Böylece Doğu Akdeniz’de hidrokarbon kaynaklarını arama ve çıkarma ve sondaj çalışmaları yavaşlamakta, hatta sekteye uğratılmaktadır. Bu saiklerden hareketle, sahildevletleri tarafından çıkartılan hidrokarbon rezervlerin dünya pazarına ulaştırılması zorlaşmakta ve denizin derinliklerinde çıkarmayı bekleyen hidrokarbon kaynakları öylece orada kalmaktadır.

Çalışmada Doğu Akdeniz’in enerji jeopolitiğinde ve bölgesel güç mücadelesinde sahildevletleri tarafından taraf olduğu ikili bir cephe/ittifakın oluştuğu gözlenmiştir. Doğu Akdeniz denklemine Mısır, İsrail, GKRY ve Yunanistan ortak hareket etmiş (Doğu Akdeniz Gaz Forumu, Üçlü Zirveler, EastMed Doğal Gaz Boru Hattı Projesi) ve diğer taraftan Türkiye, Libya ve KKTC ortak iş birliği içerisinde hareket edebilme kabiliyeti göstermiştir. Sonraki süreçlerde Türkiye cephesine Suriye’nin de katılması öngörülmektedir. En nihayetinde sahildevletleri tarafından dış politika yönelimlerine ve ortak iş birliğine dair girişimleri ulusal çıkarlar üzerinde şekillenmiştir.

Doğu Akdeniz’de sahildevletleri, bölgede diğer devletlerin faaliyetlerinden ötürü ulusal güvenlik tehdidi ile karşı karşıya kalmaktadır. Doğu Akdeniz’de sahildevletlerinin resmi açıklamaları minvalinde ulusal güvenlik tehditlerini kimden geldiğine kısaca değinilecek olunursa; i) İsrail; Suriye, Hamas, Lübnan Hizbullahı’ndan, ii) Filistin, Lübnan ve Suriye İsrail’den, iii) Türkiye ve KKTC; Yunanistan ve GKRY’den, iv) GKRY ve Yunanistan; KKTC ve Türkiye’den ve son olarak da v) Mısır ise Libya ve doğal gaz boru hatlarını sabote eden terör örgütlerinden. Buradan hareketle sahildevletlerinin Doğu Akdeniz’in enerji jeopolitiğinde ve bölgesel güç mücadelesinde karşı ittifakların münazaaları daha da çetin haline gelmesi beklenilmektedir.

8 Aralık 2024 tarihinde Suriye’de 61 yıllık Baas ve 53 yıllık Esad rejimi Muhalifler tarafından yıkılmıştır. Esad rejiminin yıkılması sonrasında Geçiş Hükümeti’nin İsrail ile savaşa girmeyeceği açıklaması İsrail’in Suriye’den gelen ulusal güvenlik tehdidi ortadan kalkmış, ancak İsrail’in Suriye topraklarını işgal etme ve birçok yerine hava saldırıları düzenlemesi ile Suriye’nin ulusal güvenliğini tehdit etmeye devam etmektedir. Suriye’de Geçiş Hükümeti ile Türkiye arasında yeniden tesis edilen siyasi ve diplomatik ilişkiler ile iki ülkenin ulusal güvenlik tehditleri son bulmuştur. Öyle ki iki ülkenin Doğu Akdeniz’de ortak iş birliğine yönelik girişimlerin olacağı öngörülmektedir. Dahası, 53 yıllık Esad rejimine sınırsız destek veren Rusya, Suriye’nin Doğu Akdeniz’deki haklarını kendi ulusal çıkarları doğrultusunda görmezden gelmiştir. Ancak Esad rejiminin ortadan kalkması ile Rusya’nın Suriye topraklarındaki meşru olmayan varlığı da son bulmuş ve Suriye’nin

ulusal güvenlik tehdidi azalmıştır. Bu çerçevede Suriye’de Esad rejimin yıkılması, Rusya’nın Doğu Akdeniz’deki varlığının son bulması ve Suriye’de Geçiş Hükümeti sonrasında sivil ve demokratik bir yönetimin kurulması ile Doğu Akdeniz siyasetinin de yeniden şekilleneceği öngörülmektedir.

Ulusal güvenlik tehditlerin ortadan kalkması için sahildevletlerinin Doğu Akdeniz siyasetine yönelik beklentileri bulunmaktadır. Bunlar; uluslararası deniz hukuk normlarına göre hareket edilmesi, uluslararası hukukun hakkaniyet ilkesine uygun bir şekilde deniz yetki alanlarının belirlenmesi, bölgesel uyuşmazlıkların önüne geçilmesi, kutuplaşmanın ortadan kaldırılması ve güvenlik ikileminin son bulmasıdır. Son olarak bu çalışma ile Doğu Akdeniz bağlamında sahildevletlerin ulusal güvenlik tehdit algılarını geniş bir şekilde tahlil eden bir çalışmaya rastlanmadığı için bu alana yönelik eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır. Bu anlamda çalışmanın farkı ve özgünlüğü de buradan gelmektedir. Umulur ki bu çalışma; uluslararası ilişkiler, uluslararası deniz hukuku, uluslararası güvenlik, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Çalışmaları alanlarında yapılacak akademik çalışmalara kaynak oluşturur ve diğer okuyucular da bu çalışmadan yararlanır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Ömer Duman: %100

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu çalışma etik gerektiren herhangi bir insan veya hayvan araştırması içermemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Ömer Duman: 100%

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: This study does not contain any human or animal research that requires ethical approval.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.

Önerilen Atıf: Duman, Ö. (2025). Doğu Akdeniz enerji jeopolitiği ve bölgesel güç mücadelesi olarak sahildevletlerin ulusal güvenlik algıları. *Akademik Hassasiyetler*, 12(27), 632-666. <https://doi.org/10.58884/akademik-hassasiyetler.1554152>

Kaynakça

Acer, Y. (2019). Doğu Akdeniz’de deniz yetki alanları ve Türkiye-Libya mutabakatı. *SETA Analizi*, (301), 7-15.

- Acer, Y. (2020). Doğu Akdeniz’de Yunanistan-Mısır deniz sınırı antlaşması ve Türkiye. *Adalet Dergisi*, (65), 13-26.
- Akan, S. (2024). Deniz güvenliği ve bölgesel sahiplik ilkesi perspektifinden Doğu Akdeniz. E. Arpa (Ed.), *Akdeniz’de güvenlik, istikrar ve iş birliği* içinde (s. 81-106.). Ortadoğu Yayınları.
- Allahoum, R. (2020, Jan 9). *Libya’s war: Who is supporting whom*. Al Jazeera. 15 Eylül 2024 tarihinden <https://www.aljazeera.com/news/2020/1/9/libyas-war-who-is-supporting-whom> adresinden edinilmiştir.
- Anadolu Ajansı. (20224, 5 Aralık). *GKRY’nin İsrail’den "Demir Kubbe" hava savunma sistemini teslim aldığı iddiası*. 21 Aralık 2024 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/gkrynin-israilden-demir-kubbe-hava-savunma-sistemini-teslim-aldigi-iddiasi/3414410> adresinden edinilmiştir.
- Arı, T. (2017). *Geçmişten günümüze ORTA DOĞU Irak, İran, ABD, Filistin sorunu ve Arap Baharı* 2.cilt. Bursa: Alfa Yayınevi.
- Arıdemir, H. & Allı, Ç. (2019). Doğu Akdeniz bölgesindeki münhasır ekonomik bölge tartışmalarının analizi. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 4(10), 188-202.
- Armaoğlu, F. (2007). *20. yüzyıl siyasi tarihi (Cilt 1-2: 1914-1995)* (Genişletilmiş 16.Baskı). İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Armaoğlu, F. (2019). *Filistin meselesi ve Arap-İsrail savaşları (1948-1988)* (5.Baskı). İstanbul: Kronik Kitap.
- Aslan, A. (2024). Hiyerarşi ve uluslararası ilişkiler: Yakın Doğu uluslararası düzeni. E. Arpa (Ed.). *Akdeniz’de güvenlik, istikrar ve iş birliği* içinde (s. 9-42). Ortadoğu Yayınları.
- Associated Press. (2024, Eylül 9). *Cyprus and the US sign a defense deal outlining ways to tackle regional crises*. 15 Eylül 2024 tarihinde <https://apnews.com/article/cyprus-us-defense-agreement-security-humanitarian-crisis-a53baa3af6173fb6c9886d16ff5bf0fe> adresinden edinilmiştir.
- Bayar, G. (2019, Kasım 27). *Libya hails deal with Turkey on maritime boundaries*. *Anadolu Agency Energy*. 10 Haziran 2024 tarihinde <https://www.aa.com.tr/en/energy/energy-security/libya-hails-deal-with-turkey-on-maritime-boundaries/27600> adresinden edinilmiştir.
- BBC News Türkçe. (2019, Aralık 6). *Doğu Akdeniz: Türkiye-Libya anlaşması bölgede dengeleri nasıl etkiler?*. 08 Kasım 2024 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50682215> adresinden edinilmiştir.
- BBC News Türkçe. (2022, 5 Ağustos). *Abdülhamid Han: İlk sondajı için demir alan geminin maliyeti ne kadar, özellikleri neler?* 28 Ocak 2025

- tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/articles/cl57xxzj7yzo> adresinden edinilmiştir.
- BBC News Türkçe. (2022, Ekim 10). *Türkiye-Libya hidrokarbon anlaşmasına Yunanistan ve Mısır'dan tepki*. 11 Haziran 2024 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/articles/c2eq524lveyo> adresinden edinilmiştir.
- Bektaş, A. (1993). *Ortadoğu'da barışın ayak sesleri ve Filistin sorununa tarihsel bir bakış*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Braudel, F. (1989). *Akdeniz ve Akdeniz dünyası* (birinci cilt) (Çev. M. A. Kılıçbay). Eren Yayıncılık.
- Canik, M. E., Erdem, Ö. & Nedim, H. (2024, Eylül 12). *İsrail'in 342 gündür saldırılarını sürdürdüğü Gazze'de can kaybı 41 bin 118'e çıktı*. Anadolu Ajansı, 15 Eylül 2024 tarihinde, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilin-342-gundur-saldirilarini-surdurdugu-gazgede-can-kaybi-41-bin-118e-cikti/3328312> adresinden edinilmiştir.
- CURTIS. (2024). *UNCLOS*, 08 Kasım 2024 tarihinde <https://www.curtis.com/glossary/public-international-law/unclos#:~:text=UNCLOS%20is%20the%201982%20United,respect%20to%20the%20maritime%20environment> adresinden edinilmiştir.
- Delimitation Treaties Infobase (2004, Jan 7). *Agreement between the Republic of Cyprus and the Arab Republic of Egypt on the delimitation of the exclusive economic Zone 17 February 2003*. 05 Haziran 2024 tarihinde <https://faolex.fao.org/docs/pdf/bi-49011E.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Dervişoğlu, S. (2023, 20 Mart). *Denize hâkim olan cihana hâkim olur*. TASAM. 27 Ocak 2025 tarihinde https://tasam.org/tr-TR/Icerik/70289/denize_hakim_olan_cihana_hakim_olur adresinden edinilmiştir.
- DEHUKAM. (2025). *Türkiye'nin deniz mekânsal planlaması*. 23 Nisan 2025 tarihinde <https://dmpturkiye.dehukam.org/> adresinden edinilmiştir.
- Duman, Ö. (2022). Uluslararası hukuk açısından Libya'daki istikrar arayışları ve demokrasi deneyimi. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 12(2), 21-43.
- Durul, T. (2022). *5 soruda Yunanistan'ın Doğu Ege adalarını silahlandırması*. 28 Ocak 2025 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/5-soruda-yunanistanin-dogu-ege-adalarini-silahlandirmasi/2615986> adresinden edinilmiştir.
- Fletcher, M. E. (1958). The Suez Canal and world shipping, 1869-1914. *The Journal of Economic History*, 18(4), 556-573.
- Gafarlı, T. (2019). Standing against all odds: Turkey's position in the Eastern Mediterranean. *TRT World Research Centre, Discussion Paper*, 1-22.

- Gardosh, M., Yehezkel, D., Binyamin, B. & Michael, R. (2008). *The Levant basin offshore Israel: stratigraphy, structure, tectonic evolution and implications for hydrocarbon exploration*. 06 Haziran 2024 tarihinde https://www.gov.il/BlobFolder/reports/gardosh-et-al-report-2008-4/en/report_2008_GSI-4-2008.pdf adresinden edinilmiştir.
- Goldstein, J. S. & Pevehouse, J. C. (2021). *Uluslararası ilişkiler* (3.Baskı). (Çev. Prof. Dr. Haluk Özdemir). Ankara: Serbest Akademi.
- Gürdeniz, C. (2023). *Doğu Akdeniz Mavi Vatan'ın güney cephesi* (6.Baskı). Ankara: Pankuş Yayınları.
- Gürel, A., Fiona, M. & Harry, T. (2013). The Cyprus hydrocarbons issue: context, positions and future scenarios. *PCC REPORT* 1/2013.
- Hagan, C. B. (Nov., 1942). Geopolitics. *The Journal of Politics*, 4(4), 478-490.
- Hatipoğlu, E. (2021). Türkiye, Birleşmiş Milletler ve Kıbrıs sorunu. T. Arı ve M. H. Caşın (Ed.). *DOĞU AKDENİZ uluslararası güç mücadelesinin yeni arenası* içinde (1.Baskı, s. 27-41). İdeal Kültür ve Yayıncılık.
- Helfont, S. (2021). Turkish-Egyptian maritime negotiations: hype or substance?. *INSS Insight*, (1447), 1-4.
- Henderson, S. (2014). Natural gas in the Palestinian authority: the potential of the Gaza marine offshore field. *The German Marshall Fund of United States, Eastern Mediterranean Energy Project*. 1-10.
- Independent (2021, April 12). *Turkey, Libya recommit to contested maritime borders deal*. 10 Haziran 2024 tarihinde <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/turkey-libya-recommit-to-contested-maritime-borders-deal-libya-recep-tayyip-erdogan-tripoli-turkey-libyan-national-army-b1830316.html> adresinden edinilmiştir.
- Karbuş, S. (2012). *Natural gas resources in the Eastern Mediterranean: challenges and opportunities*. IEMed. 05 Haziran 2024 tarihinde <https://www.iemed.org/publication/natural-gas-resources-in-the-eastern-mediterranean-challenges-and-opportunities/> adresinden edinilmiştir.
- Kaymal, T. (2017). “Denizlere hâkim olan cihana hâkim olur” sözünü kim söylemiştir? Bahriye Enstitüsü. 27 Ocak 2025 tarihinde <https://bahriyeenstitusu.org/2017/05/30/denizlere-hakim-olan-cihana-hakim-olur-sozunu-kim-soylemistir/> adresinden edinilmiştir.
- Keser, U. (2006). Kıbrıs'ın stratejik önemi bağlamında adada askeri faaliyetler ve ilgili tarafların askeri gücü. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 2(3), 114-147.
- Livni E. & Gupta, G. (2023, Nov 20). *What we know about the war between Israel and Hamas*. The New York Times. 15 Eylül 2024 tarihinde

<https://www.nytimes.com/article/israel-gaza-hamas-what-we-know.html> adresinden edinilmiştir.

Mahan, A. T. (2023). *Deniz gücünün tarih üzerine etkisi* (2.Baskı). İstanbul: Q-Matris Yayınları.

Maritime Directory. (2016). *Cyprus oil and gas industry: Lloyd's Register crucial role in oil and gas development strategies*. 08 Kasım 2024 tarihinde <https://www.maritimedirectory.com.mt/newsread.asp?l=e&ID=4001> adresinden edinilmiştir.

Mavivatan.net. (2023). *Mavi Vatan kavramı ve önemi*. 28 Ocak 2025 tarihinde <https://mavivatan.net/mavi-vatan-kavrami-ve-onemi/> adresinden edinilmiştir.

Middle East Monitor (2024, Dec 5). *Cyprus takes delivery of Israeli air defence system*. 21 Aralık 2024 tarihinde <https://www.middleeastmonitor.com/20241205-cyprus-takes-delivery-of-israeli-air-defence-system/> adresinden edinilmiştir.

Middle East Monitor. (2019, January 15). *Eastern Mediterranean countries establish gas forum*. 13 Haziran 2024 tarihinde <https://www.middleeastmonitor.com/20190115-eastern-mediterranean-countries-establish-gas-forum/> adresinden edinilmiştir.

Mourad, M. (2020, August 6). *Egypt and Greece sign agreement on exclusive economic zone*. Reuters. 05 Haziran 2024 tarihinde <https://www.reuters.com/article/idUSKCN25222G/> adresinden edinilmiştir.

NTV. (5 Aralık 2024). *Gerilimi tırmandıracak hamle: İsrail'in "Demir Kubbe"si Güney Kıbrıs'ı koruyacak*. 21 Aralık 2024 tarihinde <https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/gerilimi-tirmandiracak-hamle-israilin-demir-kubbesi-guney-kibrisi-koruyacak,yGZqdTUQFEmoy9P5QZgkkQ> adresinden edinilmiştir.

Oil Price. (20 Apr 2017). *Oil majors see huge opportunity in Eastern Mediterranean*. 27 ocak 2025 tarihinde <https://oilprice.com/Energy/General/Oil-Majors-See-Huge-Opportunity-In-Eastern-Mediterranean.html> adresinden edinilmiştir.

Okuducu, İ. (2022, Haziran 8). *Lübnan ile İsrail arasındaki tartışmalı deniz sınırı gerilimi yeniden tırmanıyor*. Anadolu Ajansı. 07 Haziran 2024 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/lubnan-ile-israil-arasindaki-tartismali-deniz-siniri-gerilimi-yeniden-tirmaniyor-/2608462> adresinden edinilmiştir.

Oruç, H. (2020). İsrail ve Filistin'in Doğu Akdeniz politikası. İ. N. Telci ve R. Yorulmaz (Ed.). *Uluslararası siyasette DOĞU AKDENİZ* içinde (1.Baskı, s. 201-239). Ortadoğu Yayınları.

- Özgür, H. K. (2017). Eastern Mediterranean hydrocarbons: regional potential, challenges ahead, and the ‘hidrocarbon-ization’ of the cyprus problem. *Perceptions*, 2 (2-3), 31-56.
- Özman, A. (1984). *Birleşmiş Milletler deniz hukuku sözleşmesi. İstanbul Deniz Ticaret Odası Yayınları*. 11 Haziran 2024 tarihinde <http://www.turkishgreek.org/index.php/kuetuephane/item/153-unclos-turkish> adresinden edinilmiştir.
- Pazarcı, H. (2018). *Uluslararası hukuk* (17.Baskı). Ankara: Turhan Kitapevi
- Pirinççi, F. (2021). Türkiye’nin Doğu Akdeniz politikası: jeopolitik bir değerlendirme. B. Duran, K. İnâat ve M. Caner (Ed.). *Türk Dış politikası yılığı 2020 içinde* (1.Baskı, s. 45-64). SETA Yayınları.
- Psaropoulos, J. T. (2020, Jan 2). *Greece, Israel, Cyprus, move to build East Med gas pipeline*. Al Jazeera. 13 Haziran 2024 tarihinde <https://www.aljazeera.com/economy/2020/1/2/greece-israel-cyprus-move-to-build-east-med-gas-pipeline> adresinden edinilmiştir.
- Reuters (2019, April 5). *Lebanon announces new blocks for offshore energy work*. 07 Haziran 2024 tarihinde <https://www.reuters.com/article/idUSKCN1RH15R/> adresinden edinilmiştir.
- Reuters (2024, Dec 5). *Cyprus takes delivery of Israeli air defence system, report says*. 21 Aralık 2024 tarihinde <https://www.reuters.com/world/middle-east/cyprus-takes-delivery-israeli-air-defence-system-report-says-2024-12-05/> adresinden edinilmiştir.
- Roucek, J. S. (1953). The geopolitics of the Mediterranean, I. *The American Journal of Economics and Sociology*. 12(4), 347-354.
- Salık, N. (2023). Foreign policy analysis and critical geopolitics: beginning of a new dialog?. *Külliye Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 189-208.
- Salihoğlu, K. C. (2020). *Küresel güç odağında Kıbrıs sorunu ve bölgesel enerji denklemi Doğu Akdeniz’de satranç* (1.Basım). İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Sevim, C. (2012). Küresel enerji jeopolitiğı ve enerji güvenliğı. *Journal of Yasar University*, 26(7), 4378-4391.
- Skeet, I. (1996). Geopolitics of energy. *energy exploration & exploitation*, 14(3/4), 14th CERI International Oil And Gas Markets Conference Calgary September 1995, 265-272.
- Sprout, H. (January, 1954). Geopolitical theories compared. *Naval War College Review*, 6(5), 19-36.
- Sukkarieh, M. (2024). Between tales and facts: the long saga of Gaza marine. *Public Policy & International Affairs (IFI)*, Analysis, 1-9.

- Telci, İ. N. & Yorulmaz, R. (2020). Bölgesel rekabetten küresel güç mücadelesine Doğu Akdeniz. İ. N. Telci ve R. Yorulmaz (Ed.). *Uluslararası siyasette Doğu Akdeniz* içinde (1.Baskı, s. 7-17). Ortadoğu Yayınları.
- Telci, İ. N. (2020). Mısır'ın Doğu Akdeniz politikası. İ. N. Telci ve R. Yorulmaz (Ed.). *Uluslararası siyasette Doğu Akdeniz* içinde (1.Baskı, s. 187-199). Ortadoğu Yayınları.
- Temizer, M. (2020). *Türkiye'nin denizlerdeki enerji filosu*. 28 Ocak 2025 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiyenin-denizlerdeki-enerji-filosu/1949802> adresinden edinilmiştir.
- The Economist. (2020). *A row between Turkey and Greece over gas is raising tension in the eastern Mediterranean*. 09 Kasım 2024 tarihinde <https://www.economist.com/international/2020/08/20/a-row-between-turkey-and-greece-over-gas-is-raising-tension-in-the-eastern-mediterranean> adresinden edinilmiştir.
- United Nations Treaty Collection. (1982). 6. *United Nations Convention on the Law of the Sea*. 07 Haziran 2024 tarihinde https://treaties.un.org/pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXI-6&chapter=21&Temp=mtdsg3&clang=_en adresinden edinilmiştir.
- Wilson, A. (May - Jun., 1939). The Suez Canal. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1931-1939)*, 18(3), 380-395.
- Yaycı, C. (2019). *Sorular ve cevaplar ile münhasır ekonomik Bölge (MEB) kavramı*. (1.Baskı). İstanbul: Deniz Kuvvetler Komutanlığı Yayınevi.
- Yaycı, C. (2020). *Doğu Akdeniz'in paylaşım mücadelesi ve Türkiye*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Yetin, M. (2020). Doğu Akdeniz denkleminin fark edilmeyen aktörü Lübnan. İ. N. Telci ve R. Yorulmaz (Ed.). *Uluslararası siyasette doğu akdeniz* içinde (1.Baskı, s. 241-256). Ortadoğu Yayınları.
- Yıldız, D. & Yaşar, D. (2012). *Doğu Akdeniz'de küresel satranç* (1.Baskı). İstanbul: Truva Yayınları.
- Yiallourides, C., Ioannides, N. A. and Partain, R. A. (2022). *Some observations on the agreement between Lebanon and Israel on the delimitation of the exclusive economic zone*. 09 Kasım 2024 tarihinde <https://www.ejiltalk.org/some-observations-on-the-agreement-between-lebanon-and-israel-on-the-delimitation-of-the-exclusive-economic-zone/> adresinden edinilmiştir.
- Yorulmaz, R. & Demirdöğen, O. (2020). Doğu Akdeniz'de enerji mücadelesi ve Türkiye. İ. N. Telci ve R. Yorulmaz (Ed.). *Uluslararası siyasette Doğu Akdeniz* içinde (1.Baskı, s.19-51). Ortadoğu Yayınları.

Yücel, Z. (2023). The Limits of the EU's power in the context of sanctions imposed to Türkiye in the Eastern Mediterranean. *International Journal of Social Inquiry*, 16(2), 461–477.

Extended Abstract

The Eastern Mediterranean has been of great importance not only due to the discovery of oil and then natural gas reserves since the first quarter of the 20th century, but also for agricultural, transportation, industrial, cultural, political, economic and diplomatic reasons. On the other hand, due to its geopolitical location, the Eastern Mediterranean has been a region where global politics has intensified in the context of transportation, energy and regional struggle. This situation has led to the formation of cooperation and alliances between coastal and non-coastal states in many areas.

In the energy geopolitics and the regional power struggle of the Eastern Mediterranean, there are many issues that threaten the national security of the coastal states. These are; violation of maritime jurisdiction areas, drilling activities in the EEZ of another coastal state, granting of exploration licenses through tenders, regional crises, etc. Moreover, the coastal states in the Eastern Mediterranean resort to security dilemma to overcome national security challenges. This security dilemma includes armament, building alliances, etc. Consequently, this situation negatively affects the peace, security and stability of the Eastern Mediterranean.

After the 2000s, the regional power struggle has intensified in the Eastern Mediterranean equation. The coastal states that have signed EEZ agreements in the Eastern Mediterranean are: i) The SCGA signed EEZ agreements with Egypt, Lebanon and Israel, ii) Turkey with the TRNC and Libya, and finally iii) Egypt with the SCGA and Greece. In this respect, different foreign policy orientations and alliances as Eastern Mediterranean Gas Forum, EastMed Pipeline Project, Trilateral Summits have emerged in the Eastern Mediterranean. On the other hand, the coastal states of the Eastern Mediterranean have had different foreign policy motivations towards regional crises as Palestinian-Israeli issue, Libyan crisis, Syrian civil war, Cyprus problem. In fact, a state on the front line in the regional power struggle of the Eastern Mediterranean may act from the same motives as another state on the opposite front regarding regional crises. For example, Turkey and Egypt have similar foreign policy positions on the Israeli-Palestinian issue.

The main purpose of the study is to analyze the main parameters that threaten the foreign policy outputs and national security of the coastal states. In the study, the Eastern Mediterranean policy of regional and global actors has not been addressed by limiting the subject. However, the foreign policy orientations of these actors on the coastal states have been briefly mentioned.

To elaborate on the main hypothesis of the study, the Eastern Mediterranean coastal states differ in their attitudes towards energy

geopolitics, regional power struggle and regional crises. Namely, while coastal states cooperate with another coastal state in determining maritime jurisdiction, they may have completely different foreign policy outcomes in regional crises. However, it should be noted that regional crises significantly shake the political, economic, diplomatic and military balances in the Eastern Mediterranean.

The main question of the study is; What are the motivations that are effective in determining the national security perceptions of the coastal states in the Eastern Mediterranean energy geopolitics and regional power struggle? In this sense, the main hypothesis of the study is analyzed in the light of this question. Throughout the study, analyses will be made in the context of the research question of the study and the importance of the issue will be broadly addressed. In addition, comparative analyses will be made and recommendations will be presented in this framework.

The study concludes that the foreign policy of the coastal states in the geopolitical and regional struggle of the Eastern Mediterranean is shaped by issues of national interests and threats to national security. Namely, the coastal states pursue an active foreign policy in the context of national interests and national security: determining maritime jurisdiction, exploration and extraction of hydrocarbon resources, joint cooperation, organizing forums, implementing pipeline projects, holding summits, acting actively in regional crises, declaring doctrines, etc. Moreover, the coastal states of the Eastern Mediterranean grant licenses to energy companies of global actors for the exploration and extraction of hydrocarbon resources. Thus, global actors are indirectly involved in the Eastern Mediterranean's energy geopolitics and regional power struggle. Ultimately, global actors are pursuing an active foreign policy in the Eastern Mediterranean through the activities of energy companies.

This study has presented a broad perspective on Eastern Mediterranean politics. In addition, this study has put forward a different approach than other academic studies. It is hoped that this study will be a resource for academic studies in the fields of international relations, international maritime law, international security, Eastern Mediterranean and Middle East Studies, and that other readers will also benefit from this study.